Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Vztah evropského a vnitrostátního práva na příkladu Velké Británie

Diplomová práce

Veronika Fojtíková **2011**

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Veronika Fojtíková

Vztah evropského a vnitrostátního práva na příkladu Velké Británie

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vztah evropského a vnitrostátního práva na příkladu Velké Británie vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne ……

Ráda bych zde tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Ondreji Hamuľákovi, za jeho cenné připomínky a rady v průběhu psaní mé práce.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 6

1 ÚVOD 7

2 VZTAH EVROPSKÉHO PRÁVA A VNITROSTÁTNÍHO PRÁVA ČLENSKÝCH STÁTŮ UNIE 9

2.1 VYMEZENÍ EVROPSKÉHO PRÁVA 9

2.2 PŘEDNOST EVROPSKÉHO PRÁVA 10

2.2.1 Charakteristika přednosti 10

2.2.2 Příčiny vzniku přednosti 10

2.2.3 Důsledky přednosti 11

2.2.4 Předmět přednosti 12

2.2.5 Výjimky z přednosti 12

2.2.6 Význam přednosti 13

2.3 PŘÍMÝ ÚČINEK EVROPSKÉHO PRÁVA 13

2.3.1 Podstata přímého účinku 13

2.3.2 Příčiny vzniku přímého účinku 14

2.3.3 Vymezení pojmů – přímá aplikovatelnost a přímý účinek 15

2.3.4 Podmínky přímého účinku 16

2.3.5 Vertikální a horizontální přímý účinek 16

2.3.6 Přímý účinek článků primárních smluv 16

2.3.7 Přímý účinek nařízení 17

2.3.8 Přímý účinek směrnic 17

2.3.9 Nepřímý účinek směrnic 18

2.3.10 Přímý účinek rozhodnutí a mezinárodních smluv 18

2.3.11 Význam přímého účinku 19

3 VZTAH EVROPSKÉHO PRÁVA A PRÁVA VELKÉ BRITÁNIE 20

3.1 ZÁKLADNÍ ODLIŠNOSTI BRITSKÉHO A EVROPSKÉHO PRÁVA 20

3.2 INKORPORACE EVROPSKÉHO PRÁVA DO BRITSKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU 21

3.2.1 Podstata Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972 21

3.2.2 Důležitá ustanovení Zákona o evropských společenstvích z roku 1972 22

3.2.3 Význam Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972 23

3.2.4 Otázka parlamentní suverenity 24

3.3 APLIKACE EVROPSKÉHO PRÁVA BRITSKÝMI SOUDY 26

3.3.1 Východiska aplikace evropského práva soudy Velké Británie 26

3.3.2 Přednostní uplatnění přímo účinného článku 119 Smlouvy o EHS 28

3.3.3 Konstruktivní a sebeomezující výklad a aplikace evropského práva 30
3.3.4 Konstruktivní výklad britského zákona v duchu článku 119 Smlouvy o EHS..... 32
3.3.5 Konstruktivní výklad britských zákonů implementujících evropské směrnice (Von Colson princip) 35
3.3.6 Konstruktivní výklad britských zákonů neimplementujících evropské právo (Mashall princip) 39
3.3.7 Konstruktivní výklad britských zákonů neimplementujících evropské právo (Marleasing princip) 42
3.3.8 Sebeomezující přístup v případu Factortame a princip přednosti evropského práva 45
3.3.9 Vztah mezi evropským a britským právem - resumé..... 51

4 ZÁVĚR 53

5 SHRNUTÍ..... 55

6 SUMMARY..... 56

7 BIBLIOGRAFIE 57

Seznam použitých zkratek

VB	Velká Británie
SD EU	Soudní dvůr Evropské unie
EU	Evropská unie
ES	Evropské společenství
ECA	Zákon o evropských společenstvích 1972
UKHL	Sněmovna lordů britského Parlamentu
EWCA	Odvolací soud Anglie a Walesu

1 Úvod

Problematika vztahu evropského práva na jedné straně a vnitrostátního práva členských států Evropské unie („EU“) na straně druhé je dodnes aktuální tématikou mnoha publikací a diskuzí s evropsko-právním zaměřením. Oblast je v neustálém vývoji a může být pojata z mnoha úhlů pohledu. Vstup země do EU a nezbytně spjaté podřízení se v určitých oblastech úpravě a režimu evropského práva je jistě velkým zásahem do tradiční národní suverenity členských států. Nicméně právě přenosem části suverénních práv států na společnou entitu, kterou představuje EU, se dá samotné členství v ní charakterizovat.

Evropské právo má v členských státech účinky v mnoha oblastech. Má jednak svou legislativní stránku a odráží se přitom v samotných právních řádech členských států EU. Ty získaly ke svým stávajícím tradičním zdrojům nové právní prameny, mimo jiné především přímo účinné články primárních smluv a sekundární akty evropské práva. Některé vnitrostátní právní předpisy musely být harmonizovány se závazným zněním evropského práva.

Dalším aspektem reflexe evropského práva v členských státech je jeho aplikování před národními soudy. Na tuto oblast se ve své práci především zaměřím a budu se snažit nastínit co nejkomplexněji situaci ve Velké Británii („VB“). Soudní praxe britských soudů je vůči ostatním státům specifická, neboť se citelně dotýká tradičních ústavních principů, hluboce historicky zakořeněných, jako je parlamentní suverenita britského parlamentu. Jeho vysoká autorita a rovněž počáteční britský odpor k nadnárodnímu směřování evropské integrace budily zejména v prvních letech britského členství v EU oprávněné obavy ze schopnosti země řádně se podrobit systému evropského práva a jeho správného aplikování před britskými soudy. Pochyby nezahnal ani pragmaticky řešený inkorporační akt z roku 1972.

V důsledku toho jsem formulovala svou výzkumnou otázku: Jaký mělo evropské právo dopad na právní systém a soudní praxi VB? K ní se nabízí několik hypotéz. První z nich je, že pro VB přineslo členství v EU nevyhnutelný střet mezi ústavním principem tradiční parlamentní suverenity a supranacionalitou evropského práva. Na to navazuje druhá hypotéza, na základě které se tento střet mohl nepříznivě odrazit v legislativní činnosti britských zákonodárců i soudní praxi britských soudů. Podle třetí stanovené hypotézy však nakonec VB musela akceptovat přednost a přímý účinek evropského práva jako ostatní členské státy a podrobit se nadstátnímu režimu společné právní úpravy i za cenu derogace tradičních ústavních principů, aby mohla dostát závazkům, z členství v EU vyplývajících. Cílem

mé práce bude nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

K psaní práce budu používat jednak knižní zdroje, včetně zahraničních publikací, dále budu čerpat z příslušné judikatury Soudního dvora EU („SD EU“) i britských soudů a rovněž z relevantního evropského primárního i sekundárního práva a britských zákonů.

Samotný obsah práce rozčlením do čtyř kapitol. Po úvodu v druhé kapitole stručně nastíním charakteristiku vztahu mezi evropským právem a vnitrostátním právem členských států v obecné rovině se zaměřením na stěžejní aplikační zásady evropského práva před národními soudy členských států, princip přednosti a přímého účinku. Ve třetí kapitole se pokusím vystihnout vztah práva EU a národního práva VB a rozeberu stěžejní rozsudky britských soudů, které modelově zachycují postup britské justice při aplikaci evropského práva. Povšimnu si také legislativní roviny vztahů obou právních struktur a nastíním ústavní problematiku střetu supranacionálního charakteru evropského práva a tradiční legislativní svrchovanosti britského parlamentu s možnými výhledy do budoucna. Na závěr shrnu získané poznatky, odpovím na výzkumnou otázku a reflektuji položené hypotézy.

2 Vztah evropského práva a vnitrostátního práva členských států Unie

2.1 Vymezení evropského práva

Vztah evropského a vnitrostátního práva hrál v minulosti významnou roli a dodnes představuje důležitou oblast. Evropské právo, ve smyslu práva EU, můžeme charakterizovat jako svébytný právní systém, který kombinuje prvky mezinárodního a vnitrostátního práva. Zároveň je na nich nezávislé, neboť pramení z autonomního zdroje tvorby práva institucemi EU. Vykazuje supranacionální charakter. Všechny členské státy jsou povinny ho dodržovat, neboť dobrovolně přenesly část svých svrchovaných práv na nadnárodní entitu a společné orgány, kterým svěřily široké pravomoci včetně normotvorných. Neupravuje pouze vztahy členských států, ale i jednotlivců. O silné postavení evropského práva vůči národním právním řádům členských států EU se zasadil SD EU, který ve své judikatuře vycházel z cílů a ducha zřizovacích Smluv.[1]

Supranacionální povaha EU a omezení svrchovaných práv členských států ve prospěch společných orgánů s širokými legislativními i sankčními pravomocemi a společné právní úpravy si vyžádaly určitou převahu evropského práva nad národními právními řády. Muselo být zajištěno plnění integračních cílů EU v rámci jejího efektivního fungování, které se postupem času od původních ekonomických cílů prohlubovaly do politické, sociální a dokonce lidsko-právní úrovně. K tomu bylo zapotřebí řádné a zejména jednotné aplikace evropského práva ve všech členských zemích.

Proto se SD EU už v 60. letech 20. století odhodlal k formulování dvou klíčových aplikačních principů, tedy přednosti a přímého účinku evropského práva, aby uniformitu aplikace evropského práva podepřel.[2] Tyto dvě zásady představují nejvýznamnější instituty, vymezující vzájemný vztah evropského práva na jedné straně a národních právních systémů členských států na straně druhé. Již do zřizovacích smluv zakládající členské státy zanesly institut prejudiciálního řízení, který umožňoval spolupráci mezi nadnárodním lucemburským soudem a jednotlivými soudy na vnitrostátní úrovni, aby evropské právo mohlo být řádně, jednotně a efektivně aplikováno.

[1] Srov. ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK Václav. *Evropské právo I – Ústavní základy EU.* Praha: Linde, 2007, s. 75.
[2] Srov. ŠIŠKOVÁ, Naděžda, MATOCHOVÁ, Soňa. *Evropské a české právo, jejich vzájemný poměr v judikatuře Ústavního soudu ČR*. Praha: Linde, 2010, s. 11.

2.2 Přednost evropského práva

2.2.1 Charakteristika přednosti

Přednost evropského práva se dá charakterizovat jako schopnost norem evropského práva aplikačně přebít odporující normy práva národního v domácích soudních řízeních. Přednost představuje charakteristickou vlastnost evropského práva. Nejedná se však o přednost ve smyslu nadřazenosti a výsledné neplatnosti národní normy. Spíše to znamená vztah národního a evropského práva, jehož důsledkem je neaplikování konfliktní vnitrostátní normy. Ačkoli se evropské právo stalo součástí právních řádů členských států, tvoří autonomní systém práva, přijímaný odlišnými orgány, než je tomu u národní legislativy.[3]

Základním předpokladem aplikace zásady přednosti je vznik kolize mezi normou národní a evropskou. Přednostní princip se uplatní v případě, že neexistuje možnost zabránění konfliktu obou norem prostřednictvím výkladu národní legislativy ve světle evropského práva. Národní soudce má nejdříve povinnost předejít koliznímu stavu a zvážit, zda je možný eurokonformní výklad. Může se tím vyhnout případu, kdy by národní norma musela zůstat neaplikována, neboť musel národní soud přednostně uplatnit normu evropskou.[4]

2.2.2 Příčiny vzniku přednosti

Přednostní aplikace evropského práva ve vztahu k národní legislativě měla své důležité opodstatnění. To si SD EU uvědomoval a v klíčových rozhodnutích z 60. let 20. století[5] formuloval základní kameny tohoto aplikačního principu. Odvodil ho přitom z ducha zřizovacích smluv a společných integračních cílů. Jeho hlavním smyslem mělo být zajištění efektivního fungování EU, která ovlivňovala společenské vztahy různých subjektů na území členských států prostřednictvím svého systému legislativy.

Dále se jednalo o zajištění plnění smluvních povinností členských států, které se ve zřizovacích smlouvách zavázaly dodržovat určitá pravidla vůči ostatním členským státům. A porušování těchto povinností nemohlo být zdůvodnitelné odkazem na odlišná ustanovení domácí legislativy ani rozdílným přístupem právních řádů členských zemí k normám mezinárodního práva. Závazná smluvní pravidla platila jak pro členské země

[3] Srov. TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 308 – 309.
[4] Srov. LENAERTS, Koen, VAN NUFFEL, Piet. *Constitutional Law of the European Union*. London: Sweet and Maxwell, 2005, s. 668; nebo HAMUĽÁK, Ondrej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. Praha: Leges, 2010, s. 80 – 81.
[5] Především rozhodnutí SD EU ve věci 26/62 *Van Gend en Loos* (SbSD 1963, s. 1) a 6/64 *Costa v ENEL* (SbSD 1964, s. 1141).

s monistickým přístupem, tak i dualistickým přístupem a musela být všemi státy plněná řádně a jednotně.[6]

EU si již od počátku kladla ambiciózní společné cíle, které musely být plněny. Postupem času nabývaly ještě širší a hlubší povahy. Zároveň již na počátku integračního procesu získala nadnárodní podobu, související s dobrovolným omezením svrchovaných práv členských států ve prospěch seskupení a jeho společných orgánů. A přenos těchto práv členských států na společný celek by jistě bez přednostní aplikace unijních předpisů neměl smysl. Unie začala legislativně regulovat v členských státech mnoho oblastí činnosti s cílem efektivního fungování celé své struktury. K tomu však potřebovala dostatečně silnou legislativu a orgán, který by na její uplatňování dohlížel. Jelikož byla aplikace evropského práva svěřena národním soudům, orgánem dohlížejícím na řádné uplatňování a poskytujícím interpretační pomoc se stal SD EU.

V samých počátcích fungování EU se však ukázala řádná aplikace evropského práva národními soudy, tak jak byla nastavena, jako velmi svízelná otázka. Národní soudy členských států byly zvyklé vykládat a aplikovat vlastní vnitrostátní zákony. Evropská legislativa představovala nejasný systém, který se často v mnoha oblastech dostával svou právní úpravou do kolizí s domácími právními předpisy. Přednost evropského práva měla zaručit efektivní, řádné a hlavně jednotné uplatňování evropského práva. Nebylo přípustné, aby členské státy svévolně aplikovaly vlastní zákony a samy rozhodovaly, zda se na daný projednávaný případ uplatní domácí nebo evropský předpis. Evropským normám byl SD EU v právních řádech členských států rovněž přisouzen přímý účinek, který by bez existence zásady přednosti jistě postrádal smysl.[7]

2.2.3 Důsledky přednosti

Z aplikace zásady přednosti evropského práva vyplynula pro národního soudce povinnost upřednostnit přímo aplikovatelnou evropskou normu před kolidujícím národním předpisem bez ohledu na to, zda bylo evropské pravidlo přijato před nebo po vydání národní legislativy a bez potřeby souhlasu ústavního orgánu a dalších institucí.[8] Národní soud není oprávněn žádat ani čekat na vyjádření domácího ústavního soudu z důvodu prohlášení národního předpisu za neplatný, jestliže se dostal do konfliktu s evropskou normou, a tudíž

[6] Srov. DE WITTE, Bruno. Direct Effect, Supremacy, and the Nature of the Legal Order. In CRAIG, Paul, DE BÚRCA, Gráinne (ed). *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 1999, s. 178 - 179.
[7] Srov. CRAIG, Paul, DE BÚRCA, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 346.
[8] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 106/77 *Simmenthal II* (SbSD 1978, s. 629).

měl být ponechán neaplikovaný. Národním zákonodárcům je znemožněno nadále platně přijímat novou domácí legislativu, odporující evropským normám. Vnitrostátní orgány postrádají možnost přezkoumávat platnost evropských norem v případě jejich kolize s domácí legislativou, byť ústavní.[9] Jedná se o logické následky aplikace přednosti evropského práva, potřebné pro jeho fungování v efektivní a jednotné podobě.

Nicméně vnitrostátní předpis, který musí národní soudce ponechat neaplikovaný, nepozbývá upřednostněním normy evropské nutně platnost. Spíše dojde v konkrétním případě kolize s evropskou legislativou k jeho neuplatnění. Tento domácí předpis nadále zůstává v platnosti a může být aplikován v jiných případech, kdy nedojde ke konfliktům s evropskou legislativou nebo na oblasti, které nejsou ošetřeny normami evropského práva. Odlišná situace nastává, pokud se jedná o národní harmonizační legislativu, na základě které byly domácí zákony přijaty s cílem implementovat evropské směrnice. Zde je zapotřebí z důvodu právní jistoty odstranit nesrovnatelnosti s evropskými pravidly ve směrnicích zrušením nebo pozměněním domácí legislativy dle harmonizačních požadavků. V tomto případě není možné upřednostnit normy evropského práva.[10]

2.2.4 Předmět přednosti

Všechny závazné evropské normy jsou národní soudci povinni aplikovat přednostně před jakýmkoli odporujícím vnitrostátním právním aktem, včetně ústavního. Dokonce ani konstituční pravidla jednotlivých členských států nesmějí odporovat ustanovením evropského práva.[11] Přednostní uplatnění evropského práva před národními ústavními strukturami je odvoditelné ze skutečnosti, že sama Unie garantovala základní principy společné konstitučním tradicím členských států, především podporu demokracie a základní práva.[12]

2.2.5 Výjimky z přednosti

Ačkoli se může zdát, že zásada přednosti je neomezená a opravňuje normy evropského práva převládat dokonce nad zažitými a tradičními ústavními pravidly členských států, není tomu tak. Zásada přednosti není absolutně platným institutem. Mimo její působení najdeme hned několik výjimek, za kterých se přednostní aplikace evropského práva neuskuteční.

[9] Srov. SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 117 – 118.
[10] Srov. DE WITTE: *Direct Effect…,* s. 190.
[11] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft* (SbSD 1970, s. 1125) a 48/71 *Komise v. Itálie* (SbSD 1972, s. 527).
[12] Srov. LENAERTS: *Constitutional Law…,* s. 667.

Jmenovitě se jedná o případy porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, nepřiměřené poškození práv třetích osob jednajících v dobré víře, zneužití evropského práva a konflikt s národní normou, která je provedením mezinárodněprávního závazku členského státu, uzavřeného před přistoupením k EU.[13]

2.2.6 Význam přednosti

Přejímání zásady přednosti evropského práva členskými státy Unie bylo složitou záležitostí, zejména v prvních letech její formulace SD EU. Nejtěžší výchozí situaci měly jistě zakládající členské státy, které musely často projevovat ústavní vynalézavost a improvizaci, aby závazný princip přednosti mohl být řádně prosazován a aplikován národními soudy. Jinou pozici však měly členské státy, které přistoupily k Unii později. Pro ně zásada přednosti tvořila součást přejímaného *acquis communautaire* a přístupových podmínek. Mezi druhou skupinou států se octla i VB. Přednost v té době představovala rozvinutou zásadu s vymezenými podmínkami aplikaci, dokonce i vůči ústavním pravidlům členských zemí. Aplikační zásada přednosti znamenala významný mezník vývoje vztahu evropského a vnitrostátního práva směrem k posílení evropského právního systému. Od svého vzniku ji SD EU dotvářel a specifikoval a dodnes je v neustálém vývoji prostřednictvím jeho konstantní judikatury. Řádná aplikace doktríny přednosti v členských státech je podepřena institutem prejudiciálního řízení, ve kterém SD EU poskytuje potřebné vodítko ohledně správné interpretace evropských norem.

2.3 Přímý účinek evropského práva

2.3.1 Podstata přímého účinku

Přímý účinek může být definován jako schopnost norem evropského práva být aplikovatelné v řízeních před národními soudy a přímo zakládat práva a povinnosti jednotlivcům, kteří se jich můžou před vnitrostátními soudy dovolávat. Může se jednat i o evropskou normu, která je adresována členskému státu, ale dotýká se právního postavení jednotlivce.

Z jiného úhlu pohledu se jedná o povinnost národních soudů chránit práva jednotlivců, vyplývajících z evropského práva, prostřednictvím aplikace příslušných norem evropského práva. V odlišném případě může být členský stát za škody, způsobené neaplikováním těchto

[13] Srov. SVOBODA: *Úvod do evropského…,* s. 120.

norem a odepřením práv subjektům, odpovědný.[14] Řádná aplikace norem evropského práva a efektivní ochrana práv jednotlivců z něj vyplývajících před národními soudy je spjata s procesními zásadami efektivity a ekvivalence, jež formuloval SD EU ve své judikatuře v 70. letech 20. století.[15]

2.3.2 Příčiny vzniku přímého účinku

Stejně jako přednost evropského práva i zásadu přímého účinku formuloval v 60. letech 20. století SD EU. Oba aplikační principy vznikly ze stejných motivů, především k zajištění efektivního fungování Unie a dosažení společných integračních cílů prostřednictvím řádného a jednotného uplatňování evropského práva před vnitrostátními soudy členských států. Jedním z takových cílů se stalo vytvoření společného trhu, jehož fungování se přímo týkalo života jednotlivců. Proto SD EU judikoval, že se některá evropská legislativa měla jednotlivců v členských státech přímo dotýkat a zaručovat jim jejich unijně stanovená práva, kterých se před národními soudy mohou přímo dovolávat.

Přímý účinek je charakteristickou vlastností evropského práva a spolu s předností je úzce spjat. Obě aplikační zásady bývají povětšinou před národními soudy uplatňovány společně, neboť normy evropského práva by nemohly být přednostně aplikovány, pokud by nevykazovaly přímou účinnost. Oba principy rovněž mají významný dopad na národní legislativy. Zásadu přímého účinku evropského práva však formuloval SD EU ve svém rozhodnutí ve věci Van Gend en Loos[16] o dva roky dříve než přednost. To má své opodstatnění v tom, že se případ Van Gend en Loos oblasti přednosti evropského práva v případě kolize s domácí legislativou netýkal a nizozemský soud nevznesl v tomto smyslu předběžnou otázku. Jeho reference k lucemburskému soudu se zaměřovala pouze na potvrzení přímého účinku určitých norem evropského práva. Na základě nizozemské ústavy se tato evropská legislativa s přímou účinností stávala poté automaticky přednostně aplikovatelná před národním právem.[17]

Rozsudek ve věci Van Gend en Loos představoval průlomové rozhodnutí ve vývoji evropského práva a jeho vztahu s právem národním. Nepřinesl jen připuštění přímého účinku pro určitá ustanovení zřizovacích smluv. Dal jasně najevo, že rozhodování o existenci

[14] Srov. DE WITTE: *Direct Effect…,* s. 187.
[15] Ekvivalence znamená neuplatňování národních procesních pravidel, které by zvýhodňovaly ochranu národních práv před evropskými právy. Efektivita představuje úpravu národních procesních pravidel tak, aby uplatňování evropských práv nebylo ztíženo či znemožněno. Evropské právo je v členských státech uplatňováno přímo či nepřímo národními soudy dle národních procesních předpisů v rámci národní procesní autonomie.
[16] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 26/62 *Van Gend en Loos* (SbSD 1963, s. 1).
[17] Srov. DE WITTE: *Direct Effect…,* s. 177.

přímého účinku evropské legislativy spadalo do záležitosti SD EU a nikoli soudů na národní úrovni. Zakládající smlouvy Unie podobně nebyly záležitostí jen členských států, ale také jednotlivců, jejichž vztahy upravovaly. Tím se odlišily od běžných mezinárodních smluv.[18]

Přímý účinek potvrdil subjektům členských států jejich práva na základě evropského právního řádu. Poskytnul jim prostředek, jak se jich v řízeních před domácími soudy domáhat. Pokud by došlo k porušení jejich práv, vyplývajících z přímo účinných norem evropského práva, získali jednotlivci oprávnění požadovat od národního soudce jejich uplatnění, aby došlo k naplnění těchto práv.

Zásada přímé účinnosti od svého formulování prošla v dalších letech v judikatuře SD EU upřesňováním. Především se jednalo o vymezování, které normy evropského práva měly nadále být přímo účinné. Od počátečního přímého účinku několika článků zřizovacích smluv SD EU dospěl až k nepřímému účinku směrnic. Svými rozhodnutími postupně rozšiřoval dosah a komplexnost zásady přímého účinku.

2.3.3 Vymezení pojmů – přímá aplikovatelnost a přímý účinek

Přímý účinek se lehce odlišuje od často synonymně používané přímé použitelnosti neboli přímé aplikovatelnosti. Tyto pojmy jsou v judikatuře SD EU často zaměňovány, jejich význam se však v literatuře někdy odlišuje.

Přímá použitelnost představuje extenzivnější pojetí. Znamená, že beze ztráty své specifické povahy se normy evropského práva stávají automaticky pozitivním právem v právních řádech členských států. Mají schopnost bezprostřední aplikovatelnosti před národními soudy bez prostřednictví národních implementačních či prováděcích předpisů. Národní soudce je na danou projednávanou věc může přímo uplatnit. Přímá aplikovatelnost neboli přímý účinek v širším pojetí bývá někdy označována jako objektivní přímý účinek, neboť se dotýká pouze aplikovatelnosti evropského práva národními soudy.

Oproti tomu ne všechny přímo aplikovatelné normy evropského práva mohou zakládat subjektivní práva jednotlivců, tedy mít přímý účinek. Přímý účinek má užší charakter. V užším pojetí hovoříme o přímém účinku subjektivním vzhledem k schopnosti evropského práva zakládat jednotlivcům práva, vynutitelná u vnitrostátních soudů. Myšleno není pouze právo domáhat se aplikace evropského práva v národním soudním řízení, ale například konkrétní právo rovného zacházení na základě státní příslušnosti. Platí tedy, že přímá použitelnost je základním předpokladem případného přímého účinku norem evropského

[18] Srov. CRAIG: *EU Law…, s.* 274.

práva. Pro soudní praxi národních soudů však nemá rozlišování mezi těmito pojmy zásadní smysl.[19]

2.3.4 Podmínky přímého účinku

Podobně jako přednost evropského práva, ani přímý účinek nemá absolutní působnost. Aby byla norma evropského práva přímo účinná, musí splňovat několik podmínek, které vymezil v judikatuře SD EU. První podmínku představuje dostatečná jasnost a přesnost evropské normy. Její formulace musí být zřejmá, aby obvyklou interpretační metodou a bez nutnosti přijetí implementačních opatření Unie či členských států byla aplikovatelná na konkrétní případ, projednávaný národním soudem. Dále SD EU stanovil, že obsah normy evropského práva musí být bezpodmínečný. To znamená, že nesmí být vázán splněním nějaké podmínky, jako například uplynutí určité lhůty či přijetí prováděcího předpisu národním či unijním orgánem.[20]

2.3.5 Vertikální a horizontální přímý účinek

Přímo účinné normy evropského práva mohou mít různou právní sílu a můžeme je členit dle subjektů právního vztahu do dvou kategorií. Vertikální přímý účinek evropské normy znamená, že účastníky právního vztahu mohou být stát a jednotlivec, přičemž v sestupném smyslu se může svých práv dožadovat stát vůči jednotlivci a ve vzestupném jednotlivec vůči státu. Horizontální přímý účinek předpokládá dovolatelnost práv mezi jednotlivci navzájem. [21] Některé normy evropského práva vykazují striktně pouze vzestupný vertikální přímý účinek. To znamená, že svých práv se mohou na jejich základě dovolávat jednotlivci pouze vůči členským státům a státním orgánům. Jinými slovy ukládají povinnosti pouze členským státům.[22]

2.3.6 Přímý účinek článků primárních smluv

SD EU v průběhu let ve své judikatuře určil přímý účinek některým článkům Smlouvy o fungování EU (dříve Smlouva o ES), a to jak ve vertikálních tak i horizontálních vztazích.

---

[19] Srov. CRAIG: *EU Law…,* s. 270; nebo KRÁL, Richard. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 14.

[20] Nicméně v následující judikatuře SD EU tuto striktní podmínku zmírnil a například připustil přijetí národního prováděcího opatření v rozhodnutí ve věci 51/76 *VNO* (SbSD 1977, s. 113). Srov. KRÁL: *Zásady aplikace…,* s. 15.

[21] Srov. SIMAN, Michael, SLAŠŤAN, Miroslav, IVANOVÁ-ŽILÁKOVÁ, Denisa. *Primárne právo Európskej únie*. Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum, 2006, s. 40.

[22] Typicky u směrnic, které nemohou být horizontálně přímo účinné, což potvrdil SD EU ve věci 152/84 *Marshall* (SbSD 1986, s. 723).

Jednalo se především o ustanovení, která přímo ovlivňovala život jednotlivců v členských státech. Týkala se zejména oblastí jednotného vnitřního trhu, v němž byl přímý účinek přiznán některým článkům volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, dále ochrany hospodářské soutěže a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti a pohlaví.[23] Ve všech těchto oblastech vznikla soukromým subjektům na území členských států možnost dovolávat se jejich přímého uplatnění před národními soudy, pokud jim nebyla na základě těchto norem práva uznána. Přímý účinek byl přiznán také obecným zásadám právním.[24]

2.3.7 Přímý účinek nařízení

SD EU rovněž přiznal přímý účinek některým sekundárním aktům evropského práva. Konkrétně se jednalo o nařízení, jejichž přímá aplikovatelnost je dokonce smluvně zakotvena. Nařízení jsou přímo účinná v horizontálních i vertikálních úrovních.[25]

2.3.8 Přímý účinek směrnic

Složitější situace nastala v případě směrnic. Směrnice je obecně právním aktem EU, který vyžaduje implementaci do národního právního řádu vnitrostátním právním předpisem. Unie stanovuje členským státům pouze cíl, kterého má být směrnicí dosaženo, ovšem prostředky a formu implementace ponechává na jejich uvážení. Pokud je členské státy implementují řádně, není možné dovolávat se jejich přímé aplikovatelnosti. Dožadovat se práv ze směrnic vyplývajících je možné u domácího soudu pouze prostřednictvím implementujícího národního předpisu. Přirozená povaha směrnic a jejich původní záměr tedy přímou účinnost vylučují.

Nicméně ne vždy členské státy implementují směrnice do národní legislativy náležitým způsobem. Proto SD EU formuloval několik podmínek, za kterých směrnice může vykazovat přímou účinnost a fyzické a právnické osoby se mohou na jejich základě přímo dovolávat svých práv.[26] Předpokladem existence přímého účinku směrnic je však nemožnost národního soudu interpretovat národní předpis v duchu záměru nepřijaté nebo špatně přijaté

[23] Např. ve věci 26/62 *Van Gend en Loos* (SbSD 1963, s. 1) SD EU přiznal přímý účinek článku 12 Smlouvy o EHS, který zakazoval aplikaci vývozních a dovozních cel a dávek s obdobným účinkem mezi členskými státy.
[24] Srov. DE WITTE: *Direct Effect…,* s. 186.
[25] Např. rozhodnutí SD EU ve věci 39/72 *Komise v. Itálie* (SbSD 1973, s. 101), kde zopakoval nemožnost implementace nařízení z důvodu popření jejich přirozené přímé účinnosti a uniformní aplikace ve všech členských státech.
[26] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 41/74 *Van Duyn* (SbSD 1974, s. 1337) a 148/78 *Ratti* (SbSD 1979, s. 1629). Hlavní důvod přímého účinku směrnic představuje jejich závaznost a skutečnost, že mohou být efektivněji uplatňovány a vynucovány, pokud na nich budou záviset jednotlivci. Srov. CRAIG: *EU Law…,* s. 280.

směrnice, tedy tzv. eurokonformní výklad. Národní soudce tedy na implementující domácí legislativu nemůže uplatnit příslušný výklad ve světle obsahu a záměru směrnice.

Podmínky přímého účinku směrnic stanovují jmenovitě uplynutí implementační lhůty směrnice, nenáležitou transpozici směrnice členským státem, dostatečnou přesnost a bezpodmínečnost směrnice, aktivní legitimaci dovolávající se osoby, a pokud bezprostřední aplikací směrnice nedojde k uložení povinnosti jednotlivce.[27] Limitem přímého účinku směrnic je však jejich nemožnost aplikace v horizontálních vztazích, tedy nemožnost uplatnění práv mezi jednotlivci navzájem. SD EU připustil horizontální efekt směrnic pouze prostřednictvím jejich nepřímé účinnosti.[28]

2.3.9 Nepřímý účinek směrnic

Tzv. eurokonformní výklad zavazuje národní orgány aplikující právo k interpretaci národní legislativy co nejvíce je to možné ve světle cílů a obsahu směrnic. Vyplňuje nedostatky národních předpisů, které směrnice buď neprovedly řádně, nebo ji neimplementovaly vůbec. Jednotlivci se prostřednictvím tohoto institutu mohou dovolávat přiznání svých práv, vyplývajících z textu směrnice. Zároveň je to prostředek odvrácení hrozícího řízení o odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou porušením komunitárního práva, pokud jsou zákonná práva subjektům odepřena. Eurokonformní výklad je použitelný ve vertikálních i horizontálních vztazích nejen na národní legislativu, implementující směrnice, ale veškeré vnitrostátní právo.[29]

2.3.10 Přímý účinek rozhodnutí a mezinárodních smluv

Přímý účinek, podmíněný naplněním několika skutečností jako u směrnic, přiznal SD EU také rozhodnutím, adresovaným členským státům. Rozhodnutí, adresovaná jednotlivcům, však jsou přímo účinná v horizontálních i vertikálních vztazích, jako je tomu u nařízení.[30] Za přímo účinné SD EU nakonec označil rovněž některé články mezinárodních smluv, uzavírané Unií nebo ji zavazující. Ponechal však v platnosti naplnění podmínek

[27] Srov. KRÁL: *Zásady aplikace…*, s. 17.
[28] Ačkoli v nedávné době SD EU připustil možnost omezeného horizontálního přímého účinku směrnic v případě, že přímo neukládají právní povinnosti jednotlivcům, např. ve věci 194/94 *CIA* (SbSD 1996, s. 2201) nebo ve věci 443/98 *Unilever* (SbSD 2000, s. 7535).
[29] Např. rozhodnutí SD EU ve věci 14/83 *Von Colson* (SbSD 1984, s. 1891) a 106/89 *Marleasing* (SbSD 1990, s. 4135). Srov. CRAIG: *EU Law…,* s. 287 – 298.
[30] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 9/70 *Franz Grad* (SbSD 1970, s. 825).

jasnosti, přesnosti a bezpodmínečnosti a národní soudy členských států nezbavil povinnosti eurokonformního výkladu vlastní legislativy v jejich světle.[31]

2.3.11 Význam přímého účinku

Zásada přímého účinku znamenala významný mezník ve formování vztahů mezi evropským právem a národními právními řády členských států. Přímý účinek evropského práva postavil evropské normy na úroveň norem národních právních řádů. Na rozdíl od aplikační zásady přednosti byl princip přímého účinku mnohem snáze přijat národními soudy. Mohla za to i skutečnost, že SD EU ve své judikatuře přímo stanovoval, které normy evropského práva měly mít přímý účinek a které ne. Přiznání přímého účinku normám evropského práva představovalo pro národní soudy poměrně snazší východisko než rozhodovat o kolizích evropského a národního práva.[32] V obou případech však národní soudy musely normy evropského práva správně interpretovat, aby je mohly řádně aplikovat přímo či přednostně před odporující národní legislativou. Pomoc se správným výkladem evropských norem zajišťoval SD EU prostřednictvím řízení o předběžné otázce.

[31] Srov. SIMAN: *Primárne právo…,* s. 57 – 58.
[32] Srov. DE WITTE: *Direct Effect…,* s. 195 – 196.

3 Vztah evropského práva a práva Velké Británie

VB se stala členem Evropských společenství („ES“) 1. ledna 1973. V době přistoupení již evropské právo představovalo silný právní systém, vymezený k národním právním řádům zásadami přednosti a přímého účinku. V souladu s britským ústavním právem a dualistickým přístupem se právním základem přistoupení stal britský parlamentní Zákon o Evropských společenstvích z roku 1972 (*European Communities Act 1972, „ECA“*), neboť mezinárodní právo se pro zemi a potažmo britské soudy stává závazné až po provedení jeho inkorporace parlamentním zákonem.[33]

V případě VB nebylo možné provést euronovelu ústavy, jako jsme tomu svědky u dalších členských států. To má své opodstatnění v absenci psané britské ústavy, která by měla vyšší právní sílu než běžné zákony v kontinentálním smyslu. Parlamentní zákony ve VB představují vrchol britské nepsané ústavy, s nimiž musí být v souladu veškerá další legislativa a musí se jimi řídit britská justice. Proto inkorporační zákon představoval možné východisko překonání dualistického přístupu země k normám mezinárodního práva. V obecné rovině můžeme mezi evropským právem na jedné straně a britským právem na straně druhé nalézt několik základních odlišností. Jejich charakter má své kořeny v rozdílnosti právních kultur, na kterých byly oba právní řády vystavěny.

3.1 Základní odlišnosti britského a evropského práva

Mezi evropským a národním právem VB existují primární rozdíly, pramenící z jejich odlišných právních kultur. Britské právo stojí na základech angloamerického právního systému (*common law*), jehož hlavním pramenem jsou nepsaná soudcovská rozhodnutí neboli precedenty. Naopak evropský právní řád byl vystavěn na kontinentálním systému práva (*civil law*), jehož základní rysy představuje psaná forma práva a vyloučení precedenční tvorby práva. Kontinentální charakter evropského práva má své logické opodstatnění. Na jeho tvorbě se podílely zakládající členské státy, jimž byla kontinentální právní kultura vlastní. Nicméně aktivní judikatura SD EU, který formuloval několik závazných právních principů, v posledních desetiletích dokazuje, že Unie získala rovněž svou angloamerickou právní podobu. SD EU začal právo rovněž nalézat.[34]

[33] Srov. STEINER, Josephine. *Enforcing Ec Law*. London: Blackstone, 1995, s. 23; nebo OLIVER, Dawn. *Constitutional Reform in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 81.
[34] Srov. ALVARADO, Ruben. *Common-Law Conservatism: An Exercise in Paradigm-Shifting*. S.I.: Wordbridge Publishing, 2007, 9 – 11.

VB se musela zejména v prvních letech členství s odlišnou právní kulturou Unie vypořádat a skloubit tyto rozdílné typy práva ve svém právním řádu. Nicméně v této úloze jí napomohly příznivé okolnosti, jakými byly především měnící se právní charakter Unie, který se více přibližoval zásadám *common law* a taktéž obecná blízkost obou právních kultur, existujících a ovlivňujících se po mnoho let, což eliminovalo vznik nepřekonatelných překážek na cestě právní adaptace.

3.2 Inkorporace evropského práva do britského právního řádu

3.2.1 Podstata Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972

Před ratifikací přístupové smlouvy přijal britský Parlament 17. října 1972 ECA, s účinností od 1. ledna 1973. Tímto aktem došlo k inkorporaci celého systému evropského práva do britského právního řádu a země tím uznala veškeré závazky a omezení s něj vyplývající. Jeho primární cíl představoval upevnění současného i budoucího postavení evropského práva v britském právním řádu. Přímo aplikovatelným ustanovením evropského práva v něm potvrdil touto cestou právní účinek, aniž by bylo nutné přijímat další legislativní předpisy. Z ECA rovněž vyplynula úprava pro přijímání harmonizační legislativy ke sbližování obou právních řádů.[35]

ECA představoval nezbytné překonání dualistického postoje VB vůči normám mezinárodního práva. Ty mohly mít mezi domácí legislativou právní účinnost pouze na základě inkorporování národním právním předpisem.[36] Tuto právní mezeru vyplnil zmíněný parlamentní zákon. Vstup země do ES zavázal britskou justici aplikovat právně závazné předpisy evropského práva a chránit práva, z něj vyplývající. Legislativě ve stejném smyslu udělil povinnost vyvíjet zákonodárnou činnost v souladu s evropským právním řádem.[37]

Britskou formu inkorporace evropského práva můžeme chápat jako pokus o vytvoření právního rámce, který by sjednotil zdánlivě neslučitelné požadavky britské ústavní teorie a základů evropského právního řádu. Jelikož evropské a britské právo spočívaly na odlišných právních základech, jejich koexistence ve VB vyvolávala řadu obav ještě před samotným přistoupením. Příkladem toho může být parlamentní dokument s názvem Právní a ústavní

[35] Srov. WORTLEY, B. A. *The Law of the Common Market*. Manchester: Manchester University Press, 1974, s. 10.
[36] Srov. LENAERTS: *Constitutional Law…,* s. 678; nebo AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. Cambridge: Cambridge Univ Press, 2010, s. 78.
[37] Srov. DASHWOOD, Alan, WARD, Angela. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies Vol 2, 1999*. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2000, s. 432.

dopady členství Velké Británie v Evropských společenstvích (*Legal and Constitutional Implications of United Kingdom Membership of the European Communities*), vydaný ve formě bílé knihy Parlamentu již v roce 1967. Směřoval své obavy především vůči přímo účinným ustanovením evropského práva bez diskrečních pravomocí členských států.[38] Mělo to souvislost s tím, že VB nefigurovala od počátku evropského integračního projektu jako zastánce nadnárodního principu sjednocování. Přenesení pravomocí vydávat a vynucovat sekundární legislativu na společné instituce, která mohla členským státům ukládat povinnosti nebo v jejich právních řádech mít přímo účinky práva, je jistě výrazem supranacionality.

3.2.2 Důležitá ustanovení Zákona o evropských společenstvích z roku 1972

Nejdůležitější ustanovení ECA obsahuje jeho druhá a třetí část. Zákon z celkového pohledu potvrdil právní účinnost norem evropského práva v britském právním řádu, garantoval jejich právní sílu vůči současné i budoucí britské legislativě a vyjádřil závazek respektovat principy SD EU. Domácí předpisy, které vážně odporovaly znění a obsahu evropského práva, inkorporační akt v závěrečných přílohách buď drogoval úplně, nebo jejich znění pozměnil v eurokonformním smyslu. Současně stanovil pro britské soudy interpretační pravidlo, podle kterého měly být národní předpisy vykládány co nejvíce ve světle závazného evropského práva, aby nedocházelo k jejich vzájemným kolizím, které měly svůj původ především v neúmyslném nedostatku shody obou právních systému na stejných tématech.[39]

Konkrétně článek 1 části 2 přímo výslovně potvrdil právní účinek evropského práva v britském právním řádu a zahrnul doktrínu přímého účinku do britského právního systému. Zaručil přímé aplikování, dodržování a vynucování norem evropského práva před britskými soudy, stejně jako ochranu práv z něj vyplývajících. Článek 2 části 2 zakotvil zmocnění příslušných národních orgánů k implementaci norem evropského práva prostřednictvím domácí podzákonné harmonizační legislativy, čímž měl být zabezpečen výkon smluvních závazků a evropským směrnicím nezbytný účinek. Článek 4 části 2 vymezil vztah britské a evropské legislativy v obecnější rovině a znamenal významné vodítko pro budoucí postup britských soudů. Stanovil, že veškerá současná i budoucí právní úprava ve VB měla mít podřízený právní účinek a měla být vykládána v duchu tohoto inkorporačního zákona. Existující i budoucí národní legislativa měla být interpretována způsobem, aby nedocházelo

[38] Srov. ANTHONY, Gordon. *UK Public Law and European Law: The Dynamics of Legal Integration*. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2002, s. 79.
[39] Srov. CRAIG, Paul. Report on the United Kingdom. In SLAUGHTER, Anne-Marie (ed). *The European Court and National Courts - Doctrine and Jurisprudence: Legal Change in Its Social Context*. Oxford: Hart, 1998, s. 197.

k odchylování se od ustanovení tohoto zákona. To mělo zaručit evropskému právu ochranu před předpokládanými legislativními omezeními či dokonce derogacemi britskými právními předpisy.[40]

Poslední důležitý článek inkorporačního zákona, článek 1 části 3, vymezil, že se mělo pro účely soudních řízení s pochybnostmi ohledně platnosti, významu nebo účinku Smluv či evropských předpisů zacházet jako s právní otázkou. Pokud nebyla přímo předložena SD EU k posouzení, měly britské soudy vycházet z jeho judikatury a principů. Význam tohoto článku leží především v uznání autority jurisdikce SD EU, jehož judikatuře se měla britská justice zcela podřídit. Zmíněnými principy jsou myšleny klíčové zásady přednosti a přímého účinku. Pokud určitou oblast činnosti upravovalo evropského právo, přinejmenším právně závazná a přímo účinná ustanovení smluv a nařízení, mohlo mít převahu nad kterýmkoli odporujícím britským právním předpisem, včetně nejvyšších parlamentních zákonů.[41]

3.2.3 Význam Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972

ECA se musel vypořádat se dvěma klíčovými skutečnostmi. Musel na jednu stranu reflektovat dualistický přístup VB k normám mezinárodního práva. Tento úkol zákon jistě nezbytně splnil a inkorporoval normy evropského práva do britského právního řádu tak, aby mohly nabýt potřebný právní účinek a mohly být aplikovány britskou justicí.

Na druhou stranu musel inkorporační akt rovněž reagovat na tradiční doktrínu parlamentní svrchovanosti ve VB.[42] Britský parlament disponoval neomezenými a neomezitelnými pravomocemi. Jeho zákony stály nad veškerou další legislativou v zemi a britské soudy měly povinnost se jimi řídit. To předurčovalo komplikovaný vztah se systémem evropského práva.

V tomto smyslu zůstávalo otázkou, zda bylo možné ve VB zajistit náležité fungování evropského práva. V reálné rovině však inkorporační akt konstatoval připravenost britského právního řádu na členství v ES a měl zaručit, že komunitární právo ve VB bude fungovat způsobem, jakým požadovaly zakládající smlouvy.

[40] Srov. CZUCZAI, Jeno, KELLERMANN, Alfred E., ZWAAN, Jaap W. *EU Enlargement: The Constitutional Impact at EU and National Level*. Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, s. 83.
[41] Srov. ANTHONY: *UK Public Law…,* s. 80.
[42] Srov. HORSPOOL, Margot, HUMPHREYS, Matthew. *European Union Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 176.

3.2.4 Otázka parlamentní suverenity

Po vstupu VB do EU musely britské soudy začít na základě evropského práva i ECA aplikovat evropské právo a ponechat neaplikovány domácí předpisy, které by se s ním dostaly do konfliktu. Na základě tohoto je možné říci, že členství v EU a potažmo zejména supranacionalita evropského práva se silnými aplikačními zásadami přednosti a přímého účinku vůči národnímu právu podkopává samotnou podstatu britské ústavy, kterou představuje zákonodárná svrchovanost britského parlamentu.[43]

Konflikt mezi předností evropského práva a ústavní doktrínou parlamentní suverenity představoval pro VB velké úskalí. Překážel v komplexní akceptaci zásady přednostní aplikace evropského práva a především vzbuzoval v britských právních kruzích pochybnosti ohledně primátu norem unijního práva před později vydanými parlamentními akty.[44] Potřebné „řešení" měl přinést inkorporační akt, v němž si britský parlament v podstatě omezil vlastní suverenitu ve prospěch evropského práva. Vydal instrukci, která měla zajistit převahu evropského práva nad ostatní britskou legislativou. Zároveň ji adresoval britským soudů, které měly evropské právo začít povinně aplikovat a řídit se judikaturou a principy SD EU. Na základě britské ústavy musela být inkorporace vyřešena formou parlamentního aktu, neboť jedině ten dokázal svou svrchovanou právní silou přebít další britské právní předpisy a představoval závazné vodítko pro britské soudy.

Tento způsob inkorporace bývá označován jako typicky britský. Evropskému právu byl dán právní účinek v britském právním řádu prostřednictvím oddané poslušnosti britských soudů vůči parlamentní vůli, vyjádřené v ECA.[45] Jedná se zároveň o velmi rozporuplné řešení. Ze strany VB by se mohlo zdát i jako pragmatické. V teoretické rovině by totiž na základě doktríny svrchovanosti britského parlamentu mohla být ustanovení ECA zrušena jakýmkoli následujícím parlamentním aktem. Parlamentní zákon je možné v britském právním řádu přebít jen dalším aktem britského parlamentu, přičemž v případě kolize dvou parlamentních zákonů je dána aplikační přednost později vydanému.[46]

Parlamentní suverenita má ve VB hluboké historické kořeny. Na jejím základě Parlament disponuje neomezenými a neomezitelnými legislativní pravomoci s výjimkou možnosti zavazovat příští parlamenty do budoucna. Proto nemohl inkorporační akt obsahovat

[43] Srov. OLIVER, Dawn. *Constitutional Reform in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 83.
[44] Srov. CRAIG: *EU Law…*, s. 365.
[45] Srov. CZUCZAI: *EU Enlargement…*, s. 81 – 83.
[46] Srov. CRAIG: *EU Law…*, s. 370 – 371.

formulaci o budoucí nezrušitelnosti jeho ustanovení. Nicméně parlamentní akt, který by pouze derogoval obsah inkorporačního zákona, by nebyl v rozporu s jeho zněním, neboť by neobsahoval žádný výslovný zákaz budoucího zrušení. Nejednalo by se o přijetí domácí legislativy v rozporu s ustanovením inkorporačního zákona, což bylo zakázané. Teoreticky je to možné. Britský způsob inkorporace můžeme tedy označit rovněž jako řešení konformní s doktrínou suverenity parlamentu.[47]

Otázkou však zůstává, zda by se našel důvod, proč by britský parlament k takovému kroku přistoupil, vyjma znovuzískání své absolutní suverenity. Byl by to jistě zajímavý test, jak by se zachovaly britské soudy, pokud by britský parlament vydal legislativní akt odporující evropskému právu a pokud by tento akt výslovně uváděl, že právní silou přebíjí účinek evropského práva, nebo by přímo dokonce derogoval inkorporační akt. Tradiční ústavní princip parlamentní svrchovanosti by soudy vedl k podpoření takového zákona. Nicméně opačné východisko pro ně vyplývá z jejich povinnosti zajistit správnou a řádnou aplikaci evropského práva.

Taková situace, pokud by nastala a soudy se rozhodly pro první možnost, by však měla velmi negativní a dalekosáhlý dopad na členství VB v Unii, neboť ta je dle primárního práva povinna plnit své smluvní závazky a další členské povinnosti, stejně jako dodržovat obsah závazných norem evropského práva. To by při absenci potřebného inkorporačního aktu nebo záměrné derogaci evropského práva nebylo možné a britská ústavní pravidla by nedovolovala přímou aplikaci norem evropského práva britskou justicí, stejně jako jejich přednostní aplikaci při vzniku kolize s parlamentním aktem.

Logickým následkem by jistě byla řada žalob na porušení členských a smluvních povinností ze strany Unie,[48] stejně jako by stát mohlo žalovat mnoho soukromých subjektů, kterým by neaplikace závazných a přímo účinných norem evropského práva způsobila odepření jejich práv na evropském základě.[49]

Dále je nutné zmínit, že země o svou zákonodárnou parlamentní svrchovanost definitivně nepřišla a nevzdala se jí. Pokud by se v budoucnu rozhodla vystoupit z EU, tradiční doktrínu by v plném rozsahu znovu získala.[50]

---

[47] ARNOLD, Reiner. Slovník pojmů evropského práva. Velká Británie, komunitární právo a Evropská úmluva o lidských právech. *Evropské právo*, 1999, roč. 3, č. 3, s. 12.
[48] Viz. čl. 258 a 259 SFEU.
[49] Viz. odpovědnost státu za škodu způsobenou porušením evropského práva, který formuloval SD EU ve věci *Francovich* (SbSD 1991, s. I-05357).
[50] Srov. OLIVER: *Constitutional Reform*…., s. 84.

3.3 Aplikace evropského práva britskými soudy

3.3.1 Východiska aplikace evropského práva soudy Velké Británie

Přistoupením VB k ES a akceptováním závazků, vyplývajících ze zakládajících Smluv, vznikla britským soudcům povinnost aplikovat evropské právo. Britští soudci museli akceptovat evropské právo jako závazný zdroj práva. Primát evropského práva, tak jak jej rozvinul SD EU, z pohledu soudců naboural tradiční suverenitu britského parlamentu a změnil jejich soudní praxi. Britská justice má obecně podle ústavy VB povinnost řídit se akty britského parlamentu. Vstup do ES však pro ni znamenal novou povinnost aplikovat ustanovení evropského práva a v případě konfliktů s domácí legislativou dát aplikační přednost evropským normám nebo ji interpretovat v jejich světle. Došlo tedy k reorganizaci dosavadní hierarchie právního řádu.[51] Právně účinné normy evropského práva se octly na jeho vrcholu a získaly v něm aplikační přednost před ostatními domácími předpisy včetně parlamentních zákonů.

Stejný posun se odehrál v rovině interpretace domácích zákonů. Od tradičního doslovného výkladu parlamentních aktů se britští soudci, včetně Sněmovny lordů (*House of Lords*), jakožto nejvyššího odvolacího soudu, při interpretování více začali klonit k účelům a cílům evropské legislativy. Začali více spoléhat na zdroje evropského práva a více je ve svých rozhodnutích reflektovat. Jejich jednání je zdůvodnitelné motivem, aby nedocházelo k porušování povinností země, vyplývajících z členství, a k zamezování uplatňování komunitárních práv, které evropské právo zaručovalo.

Aplikace evropského práva ve VB ať už přímo, tedy bez prostřednictví národní normy, nebo nepřímo, uplatněním implementující legislativy, byla spjata s rozvojem evropského práva SD EU a do určité míry kopírovala jeho mezníky. Do rozhodování britské justice se postupně promítly aplikační principy jako přímý účinek, eurokonformní výklad, nepřímý účinek směrnic i přednost evropského práva tak, jak je formuloval SD EU. Celý proces aplikace evropského práva je hojně doplňován významným institutem ve formě prejudiciálního řízení[52] a nechybí ani kontrolní mechanismy Unie, zajišťující řádnou aplikaci evropského práva. Aplikace evropského práva britskými soudci a jejich dialog s lucemburským soudem prostřednictvím řízení o předběžné otázce měly zejména v prvních

[51] Srov. PEELE, Gillian. *Governing the UK: British Politics in the 21st Century*. Malden, Mass: Blackwell, 2004, s. 51.

[52] Neboli řízení o předběžné otázce na základě čl. 267 SFEU (ex. 177 SEHS). Srov. STEHLÍK, Václav. *Řízení o předběžné otázce v komunitárním právu*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2006, s. 114 – 122; nebo BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, s. 347 – 348.

letech členství země v ES své mezery a nedostatky. Dokazuje to jednak nejednotnost jejich rozhodnutí ohledně přístupu k aplikaci evropského práva, pokud se dostalo do konfliktu s normou domácí, a rovněž nízká počáteční intenzita komunikace se SD EU. Nesnadné oproštění se od tradiční legislativní svrchovanosti britského parlamentu a adaptace na komunitární soudní hierarchii včetně spolupráce se SD EU jistě znamenaly hlavní příčiny tohoto problému. Nicméně v dalších letech je v rozsudcích britské justice již patrný značný pokrok a změna tohoto přístupu.

Především v 80. letech 20. století vydaly britské soudy jedny z prvních významných rozhodnutí, ve kterých příslušně reflektovaly evropské právo a začaly formovat eurokonformní interpretační a přednostní aplikační principy. Své rozsudky na žádost britské justice judikoval SD EU, jenž ve vztahu k britskému právu vyslovil důležitá předběžná rozhodnutí, která upřesňovala aplikaci evropské legislativy britskými soudy a vymezovala vztah mezi evropským právem a britským právním řádem ve sporných oblastech.

Účastníci sporů hráli ve vývoji aplikace evropského práva ve VB kromě samotných soudců rovněž významnou úlohu. Sporné strany v řízeních před britskými soudy motivovala možnost, že v rámci evropského práva se jim nabízelo více práv, než jim skýtalo právo domácí. Hlavními oblastmi, ve kterých začali uplatňovat svá práva a proti žalujícím stranám před soudy vznášet své nároky, se staly mimo jiné především pracovní právo a oblast rovnosti pohlaví. Povědomím o svých právech, vyplývajících z evropského práva, přispívali k pozitivnímu rozvoji aplikace tohoto právního systému v soudní praxi britské justice.[53]

Východiska aplikace evropského práva před britskými soudy osvětlil a shrnul Lord Denning, soudce britského Odvolacího soudu (*Court of Appeal*), v rozsudku ve věci Bulmer v roce 1974.[54] Pokud se týkalo záležitostí pouze britského práva, domácí soudy mohly postupovat aplikováním národních zákonů jako před přistoupením do ES. Jestliže však britský soudce projednával případ s evropským kontextem, na který se vztahovalo evropské právo, nastával odlišný režim. Normy evropského práva měly vůči domácí legislativě aplikační převahu a stejnou právní sílu jako parlamentní zákony. Britské soudy se musely naučit evropské právo řádně používat a aplikovat ho, kde bylo potřeba. Parlament v ECA rozhodl, že se Smlouva o EHS stala součástí britského právního řádu, z čehož vyplývaly tyto důsledky. Ačkoli se doktrína přednosti v prvních letech britského členství v ES příliš u britských soudů

[53] Srov. CRAIG: *Report on the United…,* s. 222 – 223.
[54] Rozsudek England and Wales Court of Appeal („EWCA“) ve věci *Bulmer*, [1974] EWCA Civ 14.

jednotně neuchytila, od 80. let je možné v tomto ohledu z judikatury britských soudů vyčíst určitý pokrok.

I přes tyto vytyčené „instrukce“ pro britské soudy, jak měly postupovat v případě aplikace evropského práva a řešení případných konfliktů mezi oběma právními systémy, se především v prvních letech členství některé rozsudky domácích soudců od těchto pravidel odlišovaly. V jejich rozhodovací praxi převážila aplikace tradiční parlamentní suverenity, která v případě kolizí s normami evropského práva dostala zelenou. Soudní praxe britských soudců v prvních letech členství ukazovala nepřipravenost na aplikaci norem evropského práva a potažmo řešení aplikačních konfliktů. Teprve v dalších letech začali britští soudci postupně uplatňovat přátelštější přístupy vůči evropskému právu prostřednictvím konstruktivního výkladu a přednostního uplatnění.

3.3.2 Přednostní uplatnění přímo účinného článku 119 Smlouvy o EHS

Jedno z prvních významných soudních rozhodnutí ohledně aplikace evropského práva ve Velké Británii představoval případ Macarthys Ltd v. Wendy Smith, ve kterém předběžně rozhodl SD EU 27. března 1980[55] a britský Odvolací soud vydal v případu svůj konečný rozsudek ještě týž rok o necelý měsíc později, 17. dubna 1980.[56]

V případu se jednalo o kolizní stav mezi ustanovením britského parlamentního zákona a článkem 119 Smlouvy o EHS, který SD EU v předchozí judikatuře označil jako přímo účinný. Konkrétní náplní sporu se stala otázka rovného odměňování žen a mužů za stejnou práci, kterou evropské právo i britský zákon v příslušné oblasti upravovalo odlišnými způsoby. Přes počáteční rezervovaný postoj britských soudců k aplikaci evropského práva a později i k jeho výkladu spor nemohl skončit jinak, než přednostní aplikací přímo účinného článku Odvolacím soudem, což SD EU potvrdil ve svém předběžném rozhodnutí v rámci prejudiciálního řízení, jehož Odvolací soud využil.

Jednu ze sporných stran kauzy tvořila paní Smith, která pracovala pro britskou společnost Macarthys Ltd jako manažerka skladu. Zjistila však, že za stejně vykonanou práci ji firma odměňovala nižší mzdou než jejího předchůdce mužského pohlaví, jenž měl stejnou pracovní pozici ve společnosti o čtyři měsíce dříve. Na základě toho paní Smith s odkazem na britský Zákon o rovném odměňování z roku 1970 (*The Equal Pay Act 1970*), pozměněném Zákonem o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975 (*Sex Discrimination Act 1975*)

[55] Rozsudek SD EU č. 129/79 ve věci *Macarthys*, SbSD 1980, s. 1275.
[56] Rozsudek EWCA ve věci *Macarthys (No. 2)*, [1980] EWCA Civ 7.

podala žalobu k britskému Průmyslovému tribunálu (*Industrial Tribunal*). Chtěla se soudní cestou domoci dorovnání své mzdy na úroveň svého pracovního předchůdce.

Nicméně Průmyslový tribunál poukázal na jednu z klíčových podmínek aplikace ustanovení tohoto zákona. Ten zakazoval nerovné odměňování mužů a žen jen v případě, že vykonávali stejnou práci ve stejném okamžiku. Nebylo tedy možné srovnávat mzdy v různých, po sobě následujících časových obdobích. Žalobu paní Smith proto v souladu se zněním domácí legislativy zamítl. Stejné stanovisko potvrdil také Zaměstnanecký odvolací soud (*Employment Appeal Tribunal*).

Spor dále řešil Odvolací soud, který sice potvrdil výklad britského zákona nižšími soudy, upozornil však na možnou aplikaci evropské právní úpravy, konkrétně článku 119 Smlouvy o EHS, který pracovní diskriminaci na základě pohlaví zakazoval a zakotvoval obecnou povinnost členských států zajistit a dodržovat uplatňování principu rovného odměňování mezi pracovníky ženského a mužského pohlaví za stejnou vykonanou práci. Článek 119 byl navíc SD EU v předchozí judikatuře označen jako přímo účinný, a to jak vertikálně tak i horizontálně.[57]

Odvolací soud si nebyl příliš jistý ohledně slučitelnosti obou právních norem a samotné aplikace článku 119 v projednávaném případě, proto se 27. července 1979 rozhodl obrátit s předběžnou otázkou na SD EU. Na rozdíl od britského zákona, článek 119 neobsahoval žádné omezující ustanovení o nutnosti současného výkonu práce muže a ženy, kteří by pro potřebu zajištění rovného odměňování chtěli srovnávat své mzdy.

Lucemburský soud ve věci judikoval o pět měsíců později a formuloval jasné stanovisko. Ačkoli nevyloučil možnost účinku mnoha objektivních faktorů, které by mohly ve firmě zapříčinit nerovné mzdy mužů a žen na stejných pracovních pozicích, aniž by jejich záměrem bylo diskriminovat, v případě Macarthys došel k jednoznačnému názoru. Paní Smith pobírala nižší mzdu než její přímý pracovní předchůdce, který byl za stejnou práci na stejné pracovní pozici placen více. V takovém případě přicházela aplikace článku 119 samozřejmě do úvahy, přičemž princip rovného odměňování pro muže a ženy v něm zakotvený nemohl být omezen žádnou podmínkou současnosti. Přednostní aplikace článku 119 si dále vyžadovala ponechat odporující britskou legislativu neaplikovanou, neboť obsahovala neslučitelné ustanovení.

Aplikační přednost článku 119 SD EU podepřel výrokem, kterým opět potvrdil jeho přímou účinnost. Nebylo tedy nutné ho dále implementovat do britského právního řádu

[57] Viz. rozhodnutí SD EU ve věci 43/75 *Defrenne v. Sabena* (SbSD 1976, s. 455).

nebo ho blíže specifikovat v sekundárních aktech evropského práva. Principu nediskriminace na základě pohlaví i v oblasti rovného odměňování v souladu s evropským právem musela být národními soudy zajištěna řádná ochrana. Toto předběžné rozhodnutí SD EU neznamenalo jen judikování pro určitý konkrétní případ, ale stejně jako předchozí rozsudky tvořily precedentní základ pro budoucí soudní případy na podobných právních základech i v dalších členských státech.

Lord Denning, jeden ze soudců Odvolacího soudu, se v rozhodnutí vyslovil následovně: „Přednost je dána naším vlastním právem, což bylo stanoveno samotným Zákonem o Evropských společenstvích z roku 1972. Komunitární právo je nyní součástí našeho právního řádu, a pokud se objeví jakákoli rozporuplnost, má komunitární právo přednost. Nenahrazuje britské právo. Je součástí našeho práva a má přednost před kterýmikoli dalšími částmi, které jsou s ním neslučitelné…Můžeme pohlížet na Smlouvu jako na interpretační pomůcku, ale nejen jako na pomůcku, ale také převažující sílu. Pokud by bližší šetření ukázalo, že je naše legislativa vadná nebo neslučitelná s komunitárním právem z důvodu nějakého nedopatření jejích tvůrců, pak je naší závaznou povinností upřednostnit komunitární právo.“

Paní Smith na základě evropského práva ve VB tedy spor vyhrála. Případ Macarthys znamenal pro proces aplikace evropského práva britskými soudy významný moment. Znamenal pro ně signál brát do úvahy ustanovení evropského práva, které si s domácími zákony mohlo odporovat. Přesto na základě jeho přímé účinnosti musela být před národními soudními řízeními uplatňována. Je přirozené, že se první roky členství VB v ES promítly i do soudní praxe britské justice. Ta potřebovala určité období pro adaptaci na nový, dokonce přímo aplikovatelný, právní systém a musela se naučit s ním zacházet. Pojistkou v tomto procesu sloužil jednak odvolací systém, v rámci kterého mohlo daný případ zvažovat více soudců a dojít k aplikaci relevantních norem evropského práva. Jak je vidět i z judikatury britské justice v následujících několika letech, reálnou možnost aplikace evropského práva často uplatnil až nejvyšší odvolací soud, kterým je ve VB Sněmovna lordů. Další pomocnou ruku pak představoval institut prejudiciálního řízení neboli v případě pochybností britského soudce spolupráce se SD EU.

3.3.3 Konstruktivní a sebeomezující výklad a aplikace evropského práva

Britským soudcům se pro účely uplatnění evropského práva nabízely dva aplikační způsoby. Ve svých rozhodnutích mohli jednak interpretovat národní legislativu, co nejvíce

to bylo možné, v duchu evropského práva a při jejím výkladu ji obohacovat v potřebných oblastech komunitárními významy. Tento přístup, označovaný také jako konstruktivní (*Constructive Approach*), uplatňovala britská justice především na domácí právní předpisy, vydávané po vstupu VB do ES. Týkalo se to hlavně britských zákonů, které byly přijaty s cílem poskytnout normám evropského práva v britském právním řádu právní účinnost, tedy implementujících směrnice.

Na základě příslušných ustanovení ECA se obecně nepředpokládalo, že by britský Parlament záměrně vyvíjel legislativní činnost v rozporu s evropským právem. Primárním cílem této eurokonformní interpretační metody bylo tedy zamezení možných kolizí obou právních řádů a zachování možnosti aplikace národních právních předpisů.

Zpočátku se doktrína vztahovala především na výklad národních předpisů, přijatých po roce 1973, v duchu přímo účinných norem evropského práva a evropských směrnic, které sice byly implementovány do britského práva, ovšem ne řádným způsobem. Později se tento princip rozšířil i na neimplementující legislativu v souvislosti s přímým a nepřímým účinkem směrnic.

Britské soudy de facto kopírovaly paralelně rozvíjenou interpretační a aplikační doktrínu SD EU v jeho průlomových rozsudcích na poli aplikace evropského práva soudy na národní úrovni. K uplatnění konstruktivního výkladu se chýlily, pokud domácí legislativa vykazovala vůči evropskému právu určité významové odlišnosti. Na základě smluvních závazků musel být normám evropského práva poskytnut v národním právním řádu náležitý právní účinek, aby mohla být, ať už přímo či nepřímo, chráněna práva jednotlivců, z těchto norem vyplývající. Britská justice se v takových případech odklonila od doslovného výkladu aplikovaného domácího předpisu. Pokud to znění legislativy dovolovalo, interpretovala ji, co nejvíce to bylo možné, ve světle obsahu a cíle závazných norem evropského práva tak, aby se britské právo stalo kompatibilní s požadavky evropského práva.[58]

Konstruktivní výklad se v praxi britské justice uplatnil jako převládající, ačkoli některé rozsudky britských soudů především v počátečních letech členství mohou vypovídat o opaku. Pokud britské zákony výklad v souladu s evropským právem umožňovaly, domácí soudy se často uchylovaly k této nejvhodnější formě aplikace, která umožňovala nadále uplatňovat domácí legislativu. Postupně tato aplikační doktrína zahrnula nejen přímo účinné evropské právo, ale později i bez přímého účinku a dokonce pokud interpretace nebyla zcela

[58] Srov. PARPWORTH, Neil. *Constitutional and Administrative Law*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 246.

v souladu s doslovným zněním britských zákonů.[59] Konstruktivní přístup znamenal pro britské soudy flexibilnější způsob, aby se vyrovnaly s aplikačním primátem evropského práva a nabouráním domácí parlamentní suverenity. Mohly dále aplikovat domácí akty parlamentu jako do okamžiku vstupu do ES, čímž mohla být zachována tradiční parlamentní legislativní suverenita, pouze je v souladu s povinností řádné aplikace evropského práva potřebným účelným způsobem interpretovaly, aby neodporovaly normám a cílům unijního práva.[60]

V případě parlamentních aktů, které však obsahově nebyly výrazně slučitelné s ustanoveními evropského práva, musely britské soudy uplatnit odlišný aplikační přístup, nazývaný jako sebeomezující (*Self-Limitation Approach*). V takové situaci měli soudci povinnost ponechat přímo odporující domácí předpis neaplikován a přednostně uplatnit příslušnou normu evropského práva. Při tomto způsobu aplikace čerpali z vnějších zdrojů, zejména z článků Smlouvy o EHS, ale taktéž ze sekundárních právních aktů, které vykazovaly přímou účinnost.[61]

3.3.4 Konstruktivní výklad britského zákona v duchu článku 119 Smlouvy o EHS

Od 80. let 20. století se stal konstruktivní interpretační přístup mezi britskými soudy a zejména ve Sněmovně lordů hojně užívaným nástrojem. Dokazuje to mnoho příslušných rozhodnutí z té doby.

Jedno z nich představuje rozhodnutí Sněmovny lordů z roku 1982 v případu Garland v. British Rail Engineering Ltd.[62] Podstatou sporu se stal konflikt mezi ustanovením britského zákona a normou evropského práva. Stejně jako v případu Macarthys se jednalo o diskriminaci na základě pohlaví. Rozhodnutí ve věci představovalo příkladný model aplikace rozvíjeného konstruktivního výkladu.

Žalující stranu sporu představovala paní Garland, která pracovala u britské společnosti British Rail Engineering Ltd („BREL"), poskytující ve VB železniční služby. Všichni zaměstnanci společnosti, bez ohledu na jejich pohlaví, mohli těžit ze zvýhodněného jízdného, které jim jejich zaměstnavatel BREL poskytoval. V průběhu zaměstnaneckého poměru u společnosti mohli využívat zadarmo nebo za sníženou sazbu jízdného linkami BREL. Tyto zaměstnanecké výhody se vztahovaly i na jejich přímé rodinné příslušníky. Odlišný přístup

[59] Srov. CRAIG: *EU Law…,* s. 366 – 367.
[60] Srov. CRAIG: *Report on the United…,* s. 199.
[61] Srov. CZUCZAI: *EU Enlargement…*, s. 84; nebo TURPIN, Colin, TOMKINS, Adam. *British Government and the Constitution: Text, Cases and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 326.
[62] Rozsudek United Kingdom House of Lords („UKHL") ve věci *Garland (No 2),* [1982] UKHL 2.

nastal v okamžiku odchodu pracovníků BREL do důchodu z důvodu dosažení důchodového věku. V té době ve VB měly zaměstnankyně odchodový věk do důchodu nižší než jejich mužští pracovní kolegové. Rozdílný přístup k vysloužilým zaměstnancům BREL byl tedy založen na základě jejich pohlaví. Zatímco přímí rodinní příslušníci bývalých zaměstnanců mužského pohlaví i po jejich odchodu do důchodu mohli dále těžit ze zvýhodněného jízdného, u bývalých pracovnic společnosti BREL tato výhoda pro rodinné příslušníky jejich odchodem do důchodu skončila.

Paní Garland si na tento nespravedlivý systém stěžovala s odůvodněním diskriminace na základě pohlaví a obrátila se 25. listopadu 1976 na Průmyslový tribunál. Žalovanou stranou sporu se tedy stala společnost BREL. Spor trval celých šest let. Dostal se k dvěma britským odvolacím soudům. Nakonec skončil u Sněmovny lordů. Proti jejímu rozhodnutí podle britského práva již neexistovala možnost soudního opravného prostředku k vyšší instanci. Konečné rozhodnutí ve věci padlo 22. dubna 1982. To na základě konstruktivního výkladu, vyplývajícího z článku 119 Smlouvy o EHS, potvrdilo nároky paní Garland a označilo rozdílné zacházení s vysloužilými zaměstnanci na základě pohlaví za diskriminační.

Právním základem sporu se stala neurčitá formulace britského parlamentního Zákona o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975. V části druhé článek 4 (6) říkal, že zákaz diskriminačního jednání ze strany zaměstnavatele na základě pohlaví se nevztahovalo na případy smrti a penze. To bylo poměrně nic neříkající ustanovení a vzhledem k řešenému případu paní Garland se ukázalo pro britské soudy složité. Bylo otázkou, zda režim zaměstnaneckých výhod pro rodinné příslušníky vysloužilého pracovníka spadal do oblasti penze, či se jednalo o speciální službu mimo povolenou diskriminační právní úpravu v britském zákoně. Správným výkladem zmíněného podčlánku se v řízeních zabýval Průmyslový tribunál i oba odvolací soudy. Na základě své interpretace dávali za pravdu buď straně žalované, nebo žalující. Rozhodli však ve věci, aniž by odkázali na možnost aplikace příslušných evropských norem, konkrétně článku 119 Smlouvy o EHS. K tomu přistoupila až Sněmovna lordů. Nicméně ta se 19. ledna 1981 obrátila s předběžnou otázkou na SD EU, neboť vyvstaly určité pochybnosti ohledně výkladu článku 119 ve vztahu na projednávaný případ a proti jejímu rozhodnutí již nebylo možné se dále odvolat.

Nižší soudy mohly učinit rozhodnutí s odkazem na evropské právo, aniž to musel učinit až nejvyšší odvolací soud ve VB. Bylo logické, že soudní spory zpravidla končily u nejvyššího odvolacího soudu, neboť se nespokojené strany sporu odvolávaly, aby využily

všech možností k přiznání svých domnělých práv. Jednalo se spíše o aplikaci příslušných závazných ustanovení evropského práva, kterou měli zvažovat i nižší soudy. V době, kdy nižší odvolací soudy o případu rozhodovaly, tedy v letech 1978 a 1979, sice ještě nebyl znám výsledek předchozí kauzy Macarthys. Avšak povědomí o evropském právu a povinnosti jeho aplikace britští soudci již měli a mohli zejména vycházet z uzavřeného případu Defrenne v. Sabena.[63] V něm judikoval SD EU roku 1976. Případ se též týkal pracovní diskriminace na základě pohlaví. V předběžném rozhodnutí označil soud článek 119 Smlouvy o EHS nadále jako přímo účinný v právních řádech členských států, aniž by bylo potřeba dalšího právního aktu jakékoli instituce ES nebo vnitrostátního zákona. Každá pracovní diskriminace na základě pohlaví v soukromých i veřejných podnicích byla nepřípustná a nezákonná a na základě článku 119 Smlouvy o EHS měla být eliminována.

V rozhodnutí Sněmovny lordů jeden z jejích soudců, Lord Diplock, nižším soudům liknavý přístup a neaplikování relevantního ustanovení evropského práva vytknul. SD EU na podanou předběžnou otázku odpověděl ve svém rozsudku z 9. února 1982.[64] Judikoval, že se na daný případ ustanovení článku 119 Smlouvy o EHS přímo vztahuje a potvrdil jeho přímý účinek v britském právním řádu. Rozdílné zacházení s vysloužilými pracovníky žalované firmy na základě pohlaví označil s odkazem na obsah článku 119 za diskriminující a evropskému právu odporující.

V reakci na předběžné rozhodnutí SD EU vydala Sněmovna lordů o dva měsíce později v případu konečné rozhodnutí. Lord Diplock v něm doslova prohlásil, že: „I kdyby závazek dodržovat ustanovení článku 119 byl povinností přejatou VB v rámci běžné mezinárodní smlouvy nebo úmluvy a nevytanula by otázka přímé aplikovatelnosti smluvního závazku jako součásti práva, které má být uplatňováno soudy v této zemi bez nutnosti přijetí dalšího zákona, představuje to princip výkladu zákonů ve VB, nyní již dobře zavedený k tomu, aby bylo potřeba citací oprávněných, že znění zákonů přijatých po podpisu Smlouvy a týkajících se mezinárodního závazku VB, mají být interpretovány, pokud jsou rozumně schopné nést takový význam, s cílem tak, aby tyto povinnosti splňovaly a nebyly s nimi v rozporu. Tím spíše v tomto případě, kdy smluvní povinnost pramení z jedné z komunitárních smluv, na kterou se vztahuje druhá část Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972.“

[63] Rozsudek SD EU č. 43/75 ve věci *Defrenne v. Sabena*, SbSD 1976, s. 00455.
[64] Rozsudek SD EU č. 12/81 ve věci *Garland*, SbSD 1982, s. 00359.

Dále k tomu ještě dodal: „ … nic, kromě vyjádření jasného stanoviska v parlamentním zákoně, přijatém po 1. lednu 1973, že určité ustanovení má za cíl narušení závazku, převzatého VB v souladu s komunitární smlouvou, by neospravedlnilo interpretování toho ustanovení britským soudem způsobem neslučitelným s komunitárním smluvním závazkem VB, jakkoli velký odklon od doslovného významu jazyka ustanovení je nutné učinit k dosažení slučitelnosti.“

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Garland otevřeně deklarovalo doktrínu konstruktivního výkladu britských soudů. Znamenalo rovněž jakýsi apel na nižší soudy, aby ji dodržovaly. Znění článku 6 (4) Zákona o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975 soudci nejvyššího odvolacího soudu, s odkazem na předběžné rozhodnutí SD EU, tedy široce interpretovali ve světle článku 119 a následně jej aplikovali na řešený spor. Režim zaměstnanecké výhody v podobě výhodného cestovného, ač v tomto případě souvisel s obdobím po odchodu do důchodu, měl specifický charakter. Široký právní výklad jej dovolil vyjmout z právního působení podčlánku 4, který obecně zakotvoval výjimku ze zákazu diskriminace v oblasti důchodu. Zvláštní povaha výhody, která trvala za doby pracovního poměru, předpokládala její nárok i po odchodu zaměstnance do důchodu bez ohledu na mužské či ženské pohlaví pracovníka.

V rozhodnutí ve věci Garland je zajímavé, že na rozdíl od předchozí kauzy ve věci Macarthys nedošlo k přímé aplikaci článku 119 Smlouvy o EHS Sněmovnou lordů, ačkoli byl jeho přímý účinek zjevně deklarován. Místo toho v souladu s rozvíjenou konstruktivní interpretační doktrínou soudci příslušně vyložili znění článku 6 (4) britského zákona ve světle závazného článku 119. Tím ponechali možnost aplikace britské legislativy, ale zároveň dostáli smluvních závazků, neboť aplikovali extenzivní výklad, který se sice odchýlil od doslovného znění britského parlamentního zákona, ale ve vztahu k evropskému právu představoval eurokonformní loajální řešení. Podmínka schopnosti britského zákona vstřebat komunitární interpretaci byla naplněna. V případě vážných rozporů, které by nebylo možné extenzivním výkladem překonat, by musel být uplatněn odlišný sebeomezující přístup a přednost norem evropského práva.

3.3.5 Konstruktivní výklad britských zákonů implementujících evropské směrnice (Von Colson princip)

Konstruktivní interpretační přístup britské justice se projevil i v dalších významných rozsudcích. Mezi ně patřilo i rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Pickstone and Others

v. Freemans plc z 30. června 1988.[65] Právním základem sporu se tentokrát stala kolize mezi evropskou Směrnicí Rady č. 75/117 z 10. února 1975 o rovném zacházení a britským Zákonem o rovném odměňování z roku 1970, pozměněným 29. prosince 1975 s cílem implementování zmíněné směrnice.

Žalující stranu sporu představovala paní Pickstone, která si spolu s dalšími pracovními kolegyněmi stěžovala na nerovné ohodnocení za práci na základě rozdílného pohlaví. Byly zaměstnány u žalované strany, britské společnosti Freemans plc, jako dělnice ve skladu. Dle jejich námitky však hodnota jejich práce byla stejná jako u jejich kolegy, pracujícího na pozici skladníka, který však za svou práci pobíral vyšší mzdu. Na rozdíl od kauzy Macarthys se již nejednalo o rozdílné období vykonávání práce, ačkoli tato námitka byla uznána SD EU nadále jako zakázaná. Spor se týkal srovnání ocenění práce mužů a žen na jiných pracovních pozicích, kteří však vykazovali stejnou pracovní hodnotu, pro účely zajištění nediskriminačního rovného odměňování na základě pohlaví.

Zajímavé bylo, že ohledně implementace Směrnice Rady o rovném zacházení 75/117 vyvstaly VB těžkosti, neboť Evropská komise zemi vytknula nesplnění povinnosti řádné implementace směrnice. Obsah britského Zákona o rovném odměňování, ve znění změn z roku 1975, se nenacházel ve shodě se zněním směrnice a dostatečně nezakotvoval povinnosti z ní vyplývající. Stanovisko Evropské komise potvrdil ve svém rozhodnutí SD EU z 6. června 1982. Deklaroval v něm, že VB nepřistoupila dostatečně k zaručení práv zaměstnanců v zemi obdržet rovnou mzdu za práci stejné hodnoty i v případě absence systému klasifikace pracovních míst, která by zajistila srovnání práce a ohodnocení různých pracovních pozic. Bylo povinností pracovníka před příslušným soudem dokázat stejnou hodnotu práce a v případě prokázání mu mělo být zaručeno jeho právo závazným rozhodnutím. VB po vynesení rozsudku SD EU následně v roce 1983 podnikla kroky k odstranění právních vad ve své legislativě o rovném odměňování.[66]

V případu Pickstone rozhodoval na počátku Průmyslový tribunál a poté dva odvolací soudy, než se případ dostal k Sněmovně lordů. Nižší soudy shledaly, že nároky žalujících byly obhajitelné na základě evropské Směrnice Rady 75/117 a na základě článku 119 Smlouvy o EHS, nikoli však na základě domácí implementované legislativy, kde formulace příslušných ustanovení potřebný výklad nedovolovala. Žalovaná strana operovala tím, že na stejné pozici, na jaké pracovala paní Pickstone, zaměstnávala firma

[65] Rozsudek UKHL ve věci *Pickstone*, [1988] UKHL 2.
[66] Jednalo se o žalobu na porušení povinnosti členským státem, podanou Komisí k SD EU ve smyslu čl. 258 a 260 SFEU. Viz. rozsudek SD EU č. 61/81 ve věci *Komise v. VB*, SbSD 1982, s. 02601.

i pracovníka mužského pohlaví. Snažila se tím vyvrátit domněnku diskriminačního odměňování za práci na základě pohlaví. Tento pracovník dostával stejnou mzdu jako paní Pickstone a její pracovní kolegyně. Tomuto odůvodnění nahrávalo i příslušné ustanovení britského Zákona o rovném odměňování v pozměněném znění.

Sněmovna lordů, kam se jedna ze stran sporu v konečné fázi řízení odvolala, však zaujala odlišné stanovisko. Sice potvrdila omezený interpretační náhled nižších soudů, že formulace obsažená v příslušném domácím zákoně skutečně nebyla schopna unést právní výklad v souladu se Směrnicí Rady 75/117. Jeden ze soudců Sněmovny lordů, Lord Oliver, dokonce ve svém projevu při vynášení konečného rozhodnutí pronesl, že „přesný a doslovný výklad příslušné části vede k závěru, že dotyčná ustanovení, ač byla přijata za účelem dodržení závazků VB v souladu s článkem 119, znamenají ve skutečnosti porušení těchto závazků."

Nicméně Sněmovna lordů si zároveň uvědomovala důležitost sporu. Mzdu na pracovišti nebylo možné srovnávat pouze mezi mužem a ženou, kteří pracovali na stejné pracovní pozici, tak jak stanovoval britský zákon. Tím pádem by v britském právu vznikla velká mezera, která by umožňovala firmám najmout do určitého oddělení mezi kolektiv pracovnic mužského pracovníka, který by pobíral stejnou mzdu. Pracovnicím by tak bylo znemožněno srovnávat svou mzdu za stejnou práci s jinými mužskými pracovníky na jiných pracovních pozicích, kteří by pobírali mnohem větší mzdu. Zároveň se tato právní praxe ocitala za hranicí evropského práva a zejména směrnice 75/117 o rovném zacházení, která umožňovala srovnání mezd pracovníků obou pohlaví i na jiných pracovních pozicích a měla být náležitě do britského práva implementována. Za práci stejné hodnoty měla být vyplácena stejná mzda.

Umožnění stávající britské praxe před soudem by neznamenalo jen umožnění zakázané formy diskriminace a nesplnění povinnosti vyplývající z článku 119 Smlouvy o EHS a směrnice 75/117. Zároveň by se jednalo o nedostání závazkům z rozsudku SD EU z roku 1982 ve věci 61/81. Pokud by nedošlo ke splnění jeho rozsudku nebo dokonce k dalšímu porušení povinností, vyplývajících z komunitárního práva, hrozily by VB nežádoucí sankce. V podobném smyslu by mohla v případě absence řádné implementace směrnice, která zakotvovala subjektivní práva jednotlivců, či eurokonformního výkladu domácího zákona, implementujícího dotyčnou směrnici, čelit odpovědnosti za škodu jednotlivců, způsobenou porušením komunitárního práva.

Sněmovna lordů tedy přišla na způsob interpretace domácí legislativy, aby byla uvedena v soulad s evropským právem i britskými závazky, z něj vyplývajících. Extenzivní výklad domácích zákonů v duchu evropské legislativy ještě více rozšířila. Oproti běžně používané interpretační praxi se zaměřila na samé okolnosti přijetí zákona a cíle britského parlamentu, který příslušnou legislativu o rovném odměňování přijal. Primárním účelem zákona měla být implementace evropské směrnice v oblasti rovného odměňování do britského právního řádu a rovněž rozsudku SD EU z roku 1982 ohledně nesplnění povinností při implementaci směrnice. Parlament na základě ECA vědomě jistě nezamýšlel odporovat normám evropského práva a porušit smluvní povinnosti země. V souladu s tímto cílem legislativy již pro soudce Sněmovny lordů bylo možné interpretovat domácí zákon způsobem, který by dovoloval uznat nároky, požadované žalující stranou.

Lord Oliver k této problematice v rozhodnutí poznamenal: „Jsem spokojen, že znění zákona je nesporně schopné rozumně nést význam, který neuvrhne VB do pozice porušovatele svých smluvních závazků. Tento závěr je v mém rozsudku odůvodněn očividným cílem legislativy, jejím historickým podtextem a závazným ustanovením 2 (4) Zákona z roku 1972."

Případ Pickstone můžeme zařadit do oblasti nepřímého účinku směrnic, který bývá také označován jako eurokonformní výklad. V tomto sporu nedošlo k přímé aplikaci přímo účinného článku 119 Smlouvy o EHS, neboť se jednalo o aplikaci neurčitého pojmu „práce stejné hodnoty", který byl na zvážení národního soudu. Jednou z podmínek přímého účinku je určitost ustanovení, což v tomto případě nemohlo být v souladu s Van Gend en Loos formulí naplněno. Dále je na případu zajímavá absence reference k SD EU s předběžnou otázkou. Důvod můžeme jistě nalézt v tom, že soudci neměli v tomto sporu pochyb o výkladu a aplikaci norem evropského práva s přihlédnutím k předchozím obdobným rozhodnutím SD EU a ke znění relevantní směrnice, jejímž zakotveným subjektivním právům musela být zajištěna náležitá soudní ochrana.[67]

Podobně jako v tomto sporu mají národní soudy obecně povinnost interpretovat domácí legislativu, přijatou za účelem implementace evropské směrnice, v duchu evropského práva. Tak v roce 1984 stanovil SD EU v případu Von Colson.[68] O čtyři roky později byla tato doktrína eurokonformního výkladu aplikována úspěšně i britskými soudci. Ti od té doby vykazovali větší ochotu vykládat domácí zákony, které neimplementovaly řádně povinnosti

[67] V soudní praxi se tato absence povinnosti obrátit se na SD EU s předběžnou otázkou, i když rozhoduje soud na poslední stupni, nazývá *acte clair*.
[68] Rozsudek SD EU č. 14/83 ve věci *Von Colson*, SbSD 1984, s. 1891.

obsažené ve směrnicích, v jejich duchu a zajistit tak výkon práv z nich vyplývajících. Nepřímý účinek směrnice se velmi obdobně projevil i v další významné kauze ve věci Lister v. Forth Dry Dock and Engineering Co Ltd, v níž rozhodla Sněmovna lordů 16. března 1989.[69]

3.3.6 Konstruktivní výklad britských zákonů neimplementujících evropské právo (Mashall princip)

Odlišná situace však nastala v případě, že britští soudci museli rozhodovat o sporech na pozadí evropského práva, na které se vztahovaly běžně přijímané domácí zákony, aniž by implementovaly evropské směrnice. Na základě eurokonformního výkladu byly domácí zákony vykládány britskými soudy v duchu evropského práva jen ve dvou případech. Buď pokud byly přijaty s cílem poskytnout evropským směrnicím v domácím právním řádu přímý účinek, nebo pokud evropské právo přímý účinek v domácí legislativě bez implementace již mělo, tedy jednalo se o přímo účinná nařízení a články Smlouvy o EHS.

Běžně přijímané zákony, které vydával britský Parlament bez úmyslu implementovat evropskou legislativu, takový interpretační přístup nevyžadovaly. Domácí soudy již nebyly ochotné vykládat domácí zákony v duchu evropské legislativy a zpočátku byl jejich přístup v této oblasti velmi striktní. V případech konfliktu domácího zákona a evropské legislativy bez přímého účinku nebo bez jejich spojení procesem implementace se držely tradičního zákonného výkladu parlamentních aktů na základě jejich doslovného znění. Nároky poškozených stran, zakládajících se na komunitárních právech v normách bez přímého účinku, v takových případech zamítaly.

Nicméně ačkoli v některých případech nebyl eurokonformní výklad domácích zákonů možný, směrnice stále spadaly do skupiny závazné sekundární legislativy a často jednotlivcům zakládaly subjektivní práva. SD EU se k této problematice postavil deklarováním přímého účinku směrnic.[70] Členské státy se nemohly jednoduše zbavit povinností, uložených směrnicemi tím, že je neimplementovaly do svých právních řádů. Limitem uplatňování práv jednotlivců však zůstala jejich vertikální úroveň. Ne všechny vznesené nároky na základě přímé účinnosti evropské směrnice došly zadostiučinění, pokud nesplňovaly stanovené podmínky aplikace. Práva, vyplývající ze směrnic, mohli jednotlivci

[69] Rozsudek UKHL ve věci *Lister,* [1988] UKHL 10.
[70] Rozsudek SD EU č. 41/74 ve věci *Van Duyn*, SbSD 1974, s. 1337.

přímo na jejich základě uplatňovat pouze proti státu a jeho orgánům, neboť byly primárně určeny státům. Další důležitou skutečností bylo uplynutí implementační lhůty směrnice.

Modelovým judikátem v této oblasti může posloužit rozhodnutí Sněmovny lordů z 11. února 1988 ve věci Duke v. GEC Reliance Ltd.[71] Výsledek sporu demonstroval postup britského soudu v případě, že vznesené evropské legislativě, o kterou se domněle upíraná komunitární práva opírala, chyběl v domácí legislativě potřebný přímý účinek. Proto soud k ustanovením komunitární směrnice ve svém rozhodnutí nepřihlédl a judikoval v souladu s výkladem pravidel, zakotvených v domácích zákonech.

Paní Duke vznesla žalobu na společnost GEC Reliance Systems Ltd, ve které byla zaměstnaná. Ve svém věku šedesáti let byla v souladu s firemními postupy donucena odejít do důchodu. Označila proto toto jednání za diskriminační, neboť firemní kolegové mužského pohlaví mohli ve firmě pracovat až do svých šedesáti pěti let. Tyto firemní praktiky rozdílného odchodu do důchodu však neodporovaly ustanovením domácí legislativy, kterou představoval parlamentní Zákon o rovném odměňování z roku 1970 a Zákon o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975. Absenci nezákonnosti firemní politiky společnosti GEC potvrdil ve svém rozhodnutí Průmyslový tribunál s odkazem na příslušné ustanovení britského Zákona o diskriminaci na základě pohlaví, které dovolovalo diskriminační jednání zaměstnavatelů v oblasti důchodu. Stanoviska Průmyslového tribunálu potvrdily i další dva odvolací soudy.

Ve finále o případu rozhodovala Sněmovna lordů. Její soudci v době rozhodování měli k dispozici stanovisko SD EU v dalším významném případu Marshall z 26. února 1986.[72] Jádrem tohoto sporu se rovněž jako v případu Duke stalo diskriminační propuštění ze zaměstnání s odůvodněním dovršení důchodového věku. Paní Marshall byla před odchodem do důchodu zaměstnána u britského státního zdravotního ústavu. Se svým propuštěním nesouhlasila a bránila se zněním evropské Směrnice Rady 76/207/EHS z 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, která však nebyla v té době adekvátně implementována do britského právního řádu.

Ačkoli bývalý zaměstnavatel paní Marshall namítal nemožnost jednotlivce dovolávat se před vnitrostátními soudy práv, plynoucích ze směrnice, neboť ta mohla ukládat povinnosti pouze členským státům v postavení orgánu veřejné moci, SD EU paní Marshall ve svém

[71] Rozsudek UKHL ve věci *Duke,* [1987] UKHL 10.
[72] Rozsudek SD EU č. 152/84 ve věci *Marshall*, SbSD 1986, s. 00723.

rozhodnutí dal za pravdu. Shledal nekonzistentnost britské legislativy s dostatečně určitým obsahem směrnice. Zároveň ve svém rozsudku potvrdil zásadu vertikálního vzestupného přímého účinku směrnic. Ten zakotvil možnost jednotlivce dovolat se dostatečně konkrétních a určitých ustanovení směrnice a tím také svých práv vůči členskému státu, v tomto případě státnímu zdravotnímu ústavu, pokud členský stát adekvátně neimplementoval směrnici do svého právního řádu, nebo přijal opatření, která však nebyla v souladu se zněním směrnice. Argumenty britské vlády a státního zdravotního ústavu byly zamítnuty.

Nicméně okolnosti případu Duke byly odlišné. Paní Duke se nemohla spoléhat pouze na znění evropské legislativy. Směrnici Rady 76/207/EHS o rovném zacházení, které se paní Duke rovněž dovolávala, SD EU přiznal pouze vertikální účinek. Jelikož se soudila proti soukromému subjektu, nepřipadal vertikální vzestupný účinek směrnice do úvahy. Absence horizontálního přímého účinku směrnice a možnosti dovolávat se svých práv vůči soukromému subjektu, znamenala absenci přímého účinku směrnice jako takového na to, aby mohla být aplikována na tento případ.

Soudci Sněmovny lordů se tedy museli držet ustanovení britské legislativy a vykládat ji běžným doslovným zákonným způsobem. Faktem bylo, že příslušná britská legislativa, tedy Zákon o rovném odměňování z roku 1970 a Zákon o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975, nebyla přijata s cílem poskytnout Směrnici Rady 76/207/EHS právní účinek. Dokonce byla přijata dříve, než byla Směrnice Rady vydána. Podle dosavadní judikatury SD EU té doby se uplatňoval eurokonformní výklad, tedy nepřímý účinek směrnice, jen na domácí zákony, které byly vydány s cílem implementovat tyto směrnice. Na základě těchto skutečností nároky paní Duke byly zamítnuty. Její bývalý zaměstnavatel podle britského práva nebyl za její propuštění odpovědný, neboť britské zákony nebyly přijaty s cílem implementovat evropskou směrnici. Nebyl odpovědný ani dle evropského práva, neboť příslušná směrnice nevykazovala horizontální přímý účinek.

Lord Templeman, jeden ze soudců Sněmovny lordů, k případu v rozhodnutí poznamenal: „Část 2 (4) Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972 podle mého názoru neumožňuje ani nenutí britský soud překrucovat význam britského zákona, s cílem vynucovat komunitární směrnici vůči jednotlivci, která mezi jednotlivci nemá přímý účinek. Část 2 (4) inkorporačního Zákona o Evropských společenstvích z roku 1972 mohla být uplatňována pouze v případě existence přímého účinku.“

3.3.7 Konstruktivní výklad britských zákonů neimplementujících evropské právo (Marleasing princip)

Dalším možným opatřením, jak zabránit tomu, aby se členské státy zbavily povinností, jim určených ve směrnicích jejich prostým neimplementováním, bylo kromě přiznání přímého účinku směrnicím po uplynutí implementační lhůty rovněž deklarování nepřímého účinku směrnic. Ten se však přestal týkat pouze implementující národní legislativy, zahrnul aplikaci eurokonformního výkladu na celé národní právo, tedy i národní zákony, přijaté před vydáním směrnice. Dalším podstatným rysem této doktríny se stalo rozšíření účinku směrnic i na horizontální úroveň.

Marleasing princip, nazvaný podle průlomového rozhodnutí SD EU ve věci Marleasing,[73] vyplnil zbývající právní mezery v případech, kdy členské státy zanedbaly svou povinnost včas implementovat obsah směrnic. Lucemburský soud formuloval zásadu nepřímého účinku směrnic. Na základě této doktríny začaly být národní soudy členských států povinny aplikovat vnitrostátní právo tak, aby ho s nejvyšší možnou mírou vykládaly ve světle textu a účelu směrnic s cílem dosažení jejich výsledku, bez ohledu na to, zda příslušná ustanovení domácí legislativy byla přijata před směrnicí, nebo až následně. Nepřímý účinek směrnic nastává bez ohledu na jejich přímý účinek, tedy bez ohledu na implementaci směrnice členskými státy do jejich právních řádů. Členským státům vznikla nová povinnost výkladu celého národního práva s maximálním možným ohledem na text a účel směrnice.

Eurokonformní výklad národní legislativy, která nebyla vydána s cílem implementovat evropské právo, měl zajistit efektivní aplikaci všech norem evropského práva národními soudy, i když nevykazovaly přímý účinek. SD EU v rozhodnutí ve věci Marleasing sice setrval na nemožnosti přímého účinku netransponovaných směrnic v horizontálních vztazích, nicméně aby bylo možné zajistit řádného účinku závazných směrnic i mezi jednotlivci, vyšel z článku 5 Smlouvy o EHS (nyní článek 4 SEU). Ten obecně zakotvoval povinnost členských států všemi opatřeními zajistit výkon závazků, které pro ně vyplývaly jednak ze Smlouvy, ale také z dalších právních aktů institucí ES. Dále jim stanovoval povinnost napomáhat v dosahování komunitárních cílů. Na základě těchto smluvních ustanovení SD EU formuloval, že povinnost zajistit dosažení cílů, stanovených směrnicemi, měly i národní soudy. Proto musely interpretovat národní právo co nejvíce ve světle textu a účelu směrnice, aby bylo dosaženo jejího záměru. Příslušná směrnice získala horizontální nepřímý účinek, neboť v kauze proti sobě stály soukromé subjekty. Obecně zásada nemožnosti horizontálního

[73] Rozsudek SD EU C-106/89 ve věci *Marleasing*, SbSD 1990, s. I-04135.

přímého účinku směrnic zůstala zachována, ovšem v otázce nepřímého účinku SD EU tuto možnost připustil.[74]

Rozhodnutí ve věci Marleasing znamenalo ve vztahu k předchozímu rozhodnutí Sněmovny lordů v případu Duke o dva roky dříve jakousi výtku SD EU, neboť obě rozhodnutí představovala zcela opačné konce řešení. Britská justice musela tento nově formulovaný Marleasing princip nadále začít reflektovat ve své aplikační i interpretační praxi. Musela pozměnit svůj dosavadní přístup a odklonit se od konstruktivního výkladu norem evropského práva v užším slova smyslu, neboť byl vázán pouze na britské zákony, implementující evropské směrnice. Eurokonformní výklad měl být nadále aplikován na celé národní právo.

Jedním z prvních rozhodnutí, ve kterém se Marleasing princip projevil, byl rozsudek Sněmovny lordů ve věci Webb v. EMO Air Cargo (UK) Ltd z 19. října 1995.[75] Případ Webb se opět, stejně jako v předešlém případu Duke, soustředil na možnou nekonzistenci mezi britským Zákonem o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975 a evropskou Směrnicí Rady o rovném zacházení z roku 1976. Žalující stranu, slečnu Webb, zaměstnala firma EMO Air Cargo (UK) Ltd na pozici provozního úředníka dovozu jako náhradu za pracovnici, která otěhotněla. Po přijetí do zaměstnání však slečna Webb sama zjistila, že otěhotněla. Její zaměstnavatel ji na základě této informace propustil. Slečna Webb se tedy obrátila s námitkou diskriminačního zacházení na soud.

Průmyslový tribunál se zabýval otázkou, zda zaměstnavatel skutečně jednal diskriminačně na základě pohlaví, ať už přímo nebo nepřímo, když propustil zaměstnankyni, krátce poté, co ji přijal, na základě informace, že otěhotněla a nemohla nadále vykonávat práci, na kterou byla přijata. Vycházel z několika skutečností. Slečna Webb věděla, že její zaměstnavatel hledá náhradu za těhotnou pracovnici, která by v kritickém pracovním období ve firmě její pozici zastala. Její neschopnost plnit pracovní povinnosti z důvodu těhotenství byla překážka, která by neuspěla ani u mužského pracovníka. Co se interpretace domácího zákona v duchu evropské směrnice týkalo, nižší britské soudy v tomto případu přistoupily k novému principu Marleasing váhavě. Průmyslový tribunál i další dva odvolací soudy seznaly, že na případ nebylo možné vztáhnout evropskou legislativu, neboť směrnice nevykazovala přímý účinek a bylo by jinak nutné překroutit význam britského zákona.

[74] Srov. LYČKA, Martin, KUNC, Bohumil, ŠLÉGLOVÁ, Klára, a kol. *Komentovaná rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie.* Praha: Linde, 2010, 27 – 28.
[75] Rozsudek UKHL ve věci *Webb (No 2),* [1992] UKHL 15.

V souladu se zněním britského Zákona o diskriminaci na základě pohlaví z roku 1975 byly nároky žalující strany zamítnuty. Soudy to odůvodnily tím, že na základě domácích příslušných ustanovení nebylo spácháno diskriminující jednání ze strany zaměstnavatele, neboť propuštění by se dočkal i mužský pracovník, pokud by nebyl schopen vykonávat svou práci v době, kdy firma byla v pracovní tísni a jako posilu pracovního týmu zaměstnance přijala.

Nicméně Sněmovna lordů, kam se slečna Webb následně odvolala, přistoupila k právní stránce věci jinak. Změnila své stanovisko, které zaujala v případu Duke. V reakci na princip Marleasing přehodnotila svůj postoj a uznala, že by příslušná domácí legislativa na základě judikatury SD EU měla být vykládána, co nejvíce to bylo možné, s normami evropského práva, bez ohledu na datum jejich přijetí. Odůvodnění, že domácí zákon vydali zákonodárci dříve, než byl přijat právní akt EU, již podobně jako v rozsudku Duke nenašlo oporu.

Soudci Sněmovny lordů se dále rozhodli obrátit 26. listopadu 1992 na SD EU s předběžnou otázkou. Nebyli zcela přesvědčeni ohledně okolností případu. Skutečností bylo, že těhotnou ženu, kterou v zaměstnání propustili, předtím přijali, aby nahradila jinou pracovnici, která odcházela na mateřskou dovolenou. Sněmovna si nebyla jista, zda bylo nezákonné, že byla slečna Webb propuštěna na základě jejího těhotenství, nebo větší význam měl být kladem účelu, za jakým byla na pracovní místo ve společnosti přijata.

SD EU judikoval ve věci 14. července 1994.[76] Ve znění evropské Směrnice Rady o rovném zacházení z roku 1976 shledal, že slečna Webb byla i přes okolnosti přijetí ze zaměstnání propuštěna z důvodu těhotenství nedovoleně. Jako odůvodnění poskytl nemožnost srovnávání propuštění těhotné pracovnice s mužským pracovníkem. Skutečnost, že by mužský pracovník, který by z jiných důvodů nebyl po přijetí stejně schopen vykonávat svou práci, byla irelevantní. Svou roli dále hrála také komunitární ochrana, poskytovaná těhotným ženám.

Sněmovna lordů tedy na základě závěrů SD EU o rok později rozhodla a shledala nároky slečny Webb za oprávněné. Její propuštění ze zaměstnání bylo na základě výkladu národních předpisů v duchu komunitární směrnice diskriminující a nezákonné. Ačkoli se Sněmovna lordů chytře v rozsudku vyhnula jakýmkoli zobecněním uplatněného principu nepřímého účinku, přesto její rozhodnutí znamenalo významný posun v souladu

[76] Rozsudek SD EU č. C-32/93 ve věci *Webb,* SbSD 1994, s. I-3567.

s judikaturou lucemburského soudu. Princip Marleasing se před britskými soudy následně objevil v dalších rozhodnutích.

Evropské právo je systémem v procesu neustálého vývoje. S potřebami evropského práva se mění i interpretační přístup britských soudů. Tyto proměny přináší především extenzivní judikatura SD EU, který za své působení od 50. let 20. století dal evropskému právu mnoho nových podob a posiloval jeho postavení ve vztahu k národním právním řádům. Všechny formulované principy ohledně aplikace a výkladu evropského práva SD EU museli britští soudci adekvátně reflektovat ve vlastní rozhodovací činnosti. Princip Marleasing představoval citelný zásah do jejich dosavadní soudní interpretační praxe. Přiměl je odklonit se od tradičního výkladu všech parlamentních zákonů k sledování cíle evropské legislativy, který se stal primárním východiskem při interpretování domácí legislativy. V případě pochybností či nejasností především ohledně výkladu evropského práva se britské soudy ve své judikatuře mohly opřít o předběžná rozhodnutí SD EU, kterými byla zajišťována uniformita a konzistentnost aplikace norem evropského práva ve všech členských zemích.

3.3.8 Sebeomezující přístup v případu Factortame a princip přednosti evropského práva

Ač britští soudci při uplatňování eurokonformního výkladu prokazovali často vysokou ochotu uvést nekonzistentní národní legislativu v soulad se závaznými normami evropského práva, v určitých případech to nebylo možné. Konstruktivní přístup musel dát přednost sebeomezujícímu, spočívajícím v neaplikování výrazně odporující národní normy a upřednostnění normy evropské. Podmínkou přednostního uplatnění normy evropského práva zůstával její přímý účinek.

Tento druhý přístup britských soudů k evropskému právu se nejvíce projevil ve známé sérii případů Factortame z počátku 90. let 20. století. Zatímco v předchozích rozsudcích britských soudů se problematika přednosti evropského práva před domácím právním předpisem objevila již mnohokrát, sága Factortame je svým charakterem specifická. Neprojevila se na něm pouhá přednost normy evropského práva před britským parlamentním zákonem. Případ rovněž demonstroval vztah mezi primátem evropského práva a suverenitou britského Parlamentu. Představoval nesporně radikálnější formu aplikace evropského práva oproti eurokonformním výkladu a definitivně potvrdil převahu evropského práva v případě kolizí s britskými parlamentními akty.[77]

[77] HORSPOOL: *European Union Law*…, s. 180.

Členství VB v ES v souvislosti s parlamentní suverenitou předpokládalo vznik ústavních a právních střetů evropského a britského práva. Do jisté míry tuto oblast ošetřil ECA, který otevřeně deklaroval souladnost parlamentních zákonů z právem ES.[78] Potvrdil tím přednost evropského práva před národním. Nicméně koexistence obou právních systémů a především legislativní suverenity britského Parlamentu a supranacionality evropského práva se musela ustálit i v soudní praxi.

Pro britské soudy vstupem do ES vznikla zajímavá situace, neboť se octly v pozici mezi poslušností k normám evropského práva, tak jak vyplývalo z ECA a judikatury SD EU, a k parlamentním zákonům, které musely na základě britské ústavní tradice uposlechnout. Systém evropského práva však byl rozvinut do silného právního celku, závazného pro členské státy a jejich justice a zajištěného kontrolními mechanismy jednotné a řádné aplikace. Britské soudy se tedy musely postupem času odklonit od neomezené poslušnosti vůči parlamentním zákonům a přednostně se řídit často odporujícími normami evropského práva, které musely příslušně v domácích řízeních uplatňovat.

Sága Factortame v tomto smyslu znamenala průlomová rozhodnutí ohledně vztahu mezi evropským a britským právem. Do jejich vynesení se přístup britské justice vůči aplikační zásadě přednosti norem evropského práva lišil a dominantním se stal především konstruktivní interpretační přístup. Sága Factortame však znamenala formální a konečnou akceptaci přednostního principu evropského práva britskou justicí a pozitivnější přístup k upřednostňování norem evropského práva v případě jejich kolizí s domácími právními předpisy. Sebeomezující princip znamená výraznější nabourání tradiční legislativní suverenity britského Parlamentu, neboť je v případě kolize aplikačně upřednostněna norma evropská před národní, a významný posun britské justice ohledně adaptace na členství v EU, na režim evropského práva a na spolupráci a respektování judikatury SD EU.

Jádrem sporu se v případu Factortame stala revize britského Zákona o obchodní plavbě z roku 1988 (*Merchant Shipping Act*) a Nařízení o obchodní plavbě z roku 1988 (*Merchant Shipping Regulations*), oba s účinností od 1. prosince 1988. Utužila režim registrací lodí ve VB a vytvořila nový rejstřík britských rybářských lodí. Stanovila nové registrační požadavky národnosti a bydliště, čímž zamýšlela omezit dosavadní praktiky státních příslušníků z jiných členských států, kteří svým rybařením ve VB vyčerpávali britské kvóty, přidělené v rámci společné rybolovné politiky. Jejich lodi sice pluly pod britskou vlajkou, ale nebyly ve skutečnosti britské a nepřispívaly nijak k rozvoji britského

[78] PARPWORTH: *Constitutional and Administrative…,* s. 80 – 83.

rybolovného průmyslu a obchodu, neboť vylovená produkce povětšinou končila na trhu mimo území VB.

V části 14 novelizovaný zákon ukládal podmínku registrace rybářské lodi jako britského plavidla, pokud se loď nacházela v britském vlastnictví, což znamenalo buď v majetku britské společnosti či společnosti s většinovým britským podílem nebo v majetku osoby s bydlištěm ve VB, a pokud činnost lodi byla provozována ze samotné VB. Zároveň zákon stanovil podmínku nové registrace plavidel, které získaly oprávnění ještě podle staré právní úpravy z roku 1894 s možností přechodné platnosti staré registrace do 31. března 1989.

Na novelizaci tohoto zákona je zajímavé, že její původní verze obsahovala ještě jednu podmínku, která podmiňovala udělení registrace rybářské lodi existencí britského občanství jeho vlastníka. Na tuto podmínku zareagovala na základě článku 169 Smlouvy o EHS (dnes článek 258 SFEU) Komise v rámci žaloby na nesplněné povinnosti členským státem a předala žalobu SD EU, aby deklaroval, že VB touto podmínkou občanství v zákoně z roku 1988 nesplnila své povinnosti, vyplývající z evropského práva. SD EU následně 10. října 1989 této žalobě vyhověl.[79] VB byla tedy nucena pozměnit obsah článku 14 Zákona z roku 1988 s účinností od 2. listopadu 1989 do výše uvedené podoby.

Nová pravidla přesto stále otevřeně zvýhodňovala domácí subjekty před státními příslušníky jiných členských států. Proti novým pravidlům vystoupili především společnosti se španělským kapitálem, operující ze Španělska svých 95 rybářských lodí, které tato nová právní úprava citelně postihla, neboť jejich lodím od 1. dubna 1989 zamezila nadále ve VB rybařit. Nesplnily nejméně jednu z výše uvedených podmínek a tím na registraci svých rybářských lodí nedosáhly. Protestovaly, že jim zákon upřel jejich práva, vyplývající z práva evropského, a obrátily se 16. prosince 1988 na soud.

Předmětem soudní stížnosti španělských společností se stala žádost o soudní přezkum příslušných ustanovení Zákona o obchodní plavbě z roku 1988, která podle jejich vyjádření poškozovala jejich práva, vyplývající především ze Smlouvy o EHS a druhé části britského inkorporačního ECA, který evropskému právu v britském právním řádu přiznal právní účinek. Především se jednalo o jejich právo nediskriminace na základě státní příslušnosti na základě článku 7 Smlouvy o EHS (dnes článek 18 SFEU) a právo založit si kdekoli v ES podnikání na základě článku 52 Smlouvy o EHS (dnes článek 49 SFEU). Oběma těmto článkům přiznal SD EU ve své judikatuře přímou účinnost. Žalující firmy rovněž požadovaly dočasné

[79] Rozsudek SD EU 246/89 R ve věci *Komise v. VB*, SbSD 1989, s. 03125.

zneplatnění napadeného zákona a předběžnou ochranu svých práv do doby, než bude v případu vynesen konečný soudní rozsudek.

Na svou obranu zareagovalo příslušné britské ministerstvo (*Secretary of State*), které argumentovalo tím, že evropské právo neomezuje členské státy v tom, aby si určily, kdo je jejich státním příslušníkem, nebo které lodi mohou plout pod jejich vlajkami. Dále zdůrazňovalo, že nová legislativa evropskému právu neodporuje a je v souladu s pravidly společné rybolovné politiky EU. Podle něj se projednávaný případ netýkal narušení výše uvedených přímo účinných práv tak, jak namítali žalující firmy.

Případem se v prvních dvou fázích řízení zabývaly dva nižší britské soudy, v prvním stupni Divizní soud (*Divisional Court*) a ve druhém stupni Odvolací soud. Oba judikovaly víceméně konfliktní stanoviska, vzhledem k složitosti právní otázky. Divizní soud nařídil předběžné opatření a ohledně slučitelnosti evropského práva s britským zákonem se 10. března 1989 obrátil na SD EU s předběžnou otázkou. Odvolací soud však judikoval, že podle britského práva neměly soudy pravomoc pozastavit prostřednictvím předběžného opatření účinnost parlamentního zákona a vydat toto předběžné opatření vůči Koruně a zamítl jej.

Nebylo tedy jednoznačně možné určit, zda by prozatímní ochrana domnělých práv měla být žalujícím firmám jakožto žadatelům o soudní přezkum poskytnuta. Proto se případ dostal až do Sněmovny lordů. Ač se její soudci spíše ztotožnili se závěry Odvolacího soudu a potvrdili, že jim britské právo nedávalo pravomoc k nařízení předběžného opatření, rozhodli se podepřít své budoucí závěry o stanoviska SD EU. Přerušili probíhající řízení a 18. května 1989 se obrátili na lucemburský soud. Žalující straně totiž mohla vzniknout nenapravitelná škoda, pokud by požadované předběžné opatření nebylo vydáno a jejich vzneseným nárokům bylo nakonec vyhověno.

Soudní dvůr EU tak ve stejném případu obdržel dvě předběžné otázky. Jedna se týkala slučitelnosti práva, ve které rozhodl na žádost Divizního soudu později v roce 1991. Ohledně druhé otázky, týkající se pravomoci národního soudu nařídit předběžnou ochranu komunitárních práv, judikoval na žádost Sněmovny lordů SD EU 19. června 1990.[80] V tomto rozhodnutí, označovaném jako Factortame I, odpověděl dvě položené podotázky, týkající se výkladu práva ES a pravomoci národních soudů nařizovat předběžná opatření, jsou-li dotčena práva přiznaná právem ES. Z jeho odpovědi jasně vyplynulo, že evropské právo mělo být vykládáno tak, že pokud nařízení předběžného opatření bránilo vnitrostátní právo, musel

[80] Rozsudek SD EU C-213/89 ve věci *Factortame*, SbSD 1990, s. I-2433.

národní soudce od tohoto pravidla upustit. Především účinek prejudiciálního řízení by byl oslaben, pokud by národní soud na základě národního práva nemohl do doby, než ve věci rozhodne, na základě zodpovězené předběžné otázky SD EU podané Divizním soudem, nařídit předběžné opatření ochrany práv zúčastněných stran sporného řízení. Jeho odpověď tedy potvrdila nutnost tohoto ochranného opatření na základě evropského práva, bez ohledu na možné překážky ve formě vnitrostátních pravidel, k čemuž národní soudci měli povinnost přihlédnout a byla jim k tomu přiznána na základě evropského práva i soudní pravomoc. Neuposlechnutí by mohlo znamenat porušení komunitárního práva.[81]

Sněmovna lordů na základě zodpovězené předběžné otázky SD EU vydala ve věci svůj konečný rozsudek 11. října 1990.[82] Soudci v něm aplikovali na probíhající řízení vůči žalujícím firmám předběžné opatření a tím dočasně zneplatnili relevantní sporná ustanovení Zákona o obchodní plavbě z roku 1988. Tím v podstatě ve vzniklém konfliktu s normou evropského práva odsunuli parlamentní akt na druhou kolej. Rozsudek je významný svým dosahem, jakým bylo britské právo a potažmo i tradiční chápání ústavního principu legislativní suverenity britského Parlamentu podřízeno závazkům z členství v ES a systému evropského práva. Ačkoli už v předchozích rozsudcích britští soudci konstatovali přednost evropského práva, jednoznačná a otevřená deklarace primátu evropského práva před domácí legislativou ve věci Factortame neměla obdoby a měla rovněž podstatný ústavní a politický význam. Evropské právo představovalo ve vztahu k domácí legislativě doslova soudně vynutitelné „vyšší normy".

Jeden ze soudců, Lord Bridge, se ve svém projevu přímo dotkl dopadu rozhodnutí na parlamentní suverenitu. Podle něj mělo rozhodnutí SD EU, potvrzující pravomoci národních soudů členských států v případě nutnosti neaplikovat vnitrostátní legislativu, aby mohla být nařízena předběžná opatření na ochranu komunitárních práv, na legislativní suverenitu britského parlamentu významný dopad. Přednost evropského práva rozvinul ve své judikatuře SD EU mnoho let před přistoupením VB k ES a britský Parlament si svou suverenitu na základě toho sám a dobrovolně omezil v ECA. Především na základě tohoto zákona měli britští soudci jednoznačnou povinnost ve své konečném rozhodnutí neaplikovat jakýkoli parlamentní akt, který by odporoval přímo účinnému evropskému právu.

[81] Srov. HAMUĽÁK, Ondrej. Předběžná ochrana subjektivních komunitárních práv v řízení před národními soudy – podmínky a mantinely. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny 2007*. Olomouc: PF UP v Olomouci, 2008, s. 444 - 445.
[82] Rozsudek UKHL ve věci *Factortame Ltd (No. 2)* [1990] UKHL 13.

Přednost evropského práva nebyla nově ve věci Factortame formulována. Soudci ji pouze a připomněli, že britský Parlament sám dobrovolně omezil svou svrchovanost ve prospěch přímé aplikovatelnosti evropského práva, k čemuž mělo být britskými soudci v plném rozsahu přihlíženo a v případech konfliktů měli uplatňovat přímo účinné evropské normy. V případě, že parlament přijal legislativu v rozporu s evropským právem, neměli na základě aplikačního principu přednosti ani parlamentního aktů z roku 1972 povinnost se jím řídit.

Na druhou předběžnou otázku, položenou Divizním soudem, odpověděl SD EU rozhodnutím z 25. července 1991, známém jako Factortame II.[83] V něm judikoval, že novelizovaná podoba příslušného Zákona z roku 1988 znamenala překážky svobody usazování pro ostatní státní příslušníky a nové registrační podmínky na základě tohoto zákona označil jako neslučitelné s evropským právem. Diskriminovaly subjekty na základě státní příslušnosti a bydliště, což bylo v evropském právu zakázané. Tím dal za pravdu nárokům španělských společností a uznal právní základ, o který svá upíraná práva opíraly. Naopak zamítl argumenty britského ministerstva.

Factortame III potom označuje předběžné rozhodnutí SD EU z 5. března 1996[84] na předběžnou otázku, podanou Divizním soudem poté, co pokračoval v řešení případu. Pojednávala o podmínkách, za kterých je členský stát odpovědný subjektů za porušení evropského práva. SD EU při odpovědi vyšel z předchozího rozsudku ve věci Francovich, potvrdil odpovědnost členského státu za škody a zopakoval podmínky pro její vznik. Sága Factortame se dostala do svého finále a evropské právo a judikatura SD EU získaly nad britským právem a legislativní suverenitou britského Parlamentu definitivní převahu.

Je však nutné zmínit, že britský Parlament už v roce 1972 v ECA sám popřel tradiční ústavní zásadu, na základě které nemohl vázat do budoucna další parlamenty. Tím, že na základě ECA byl ponechán neaplikovaný Zákon z roku 1988, odporující evropskému právu, parlament z roku 1972 v podstatě omezil suverenitu parlamentu v roce 1988, jenž akt vydal, a v tomto smyslu ho v určitém směru zavázal.[85] Myšlenka je to vzhledem k tradičním hluboce zakořeněným britským ústavním zvyklostem průlomová. Na základě britský ústavních pravidel by se dala označit jako ústavně nemožná, ale praxe dokazuje něco jiného.

[83] Rozsudek SD EU C-221/89 ve věci *Factortame*, SbSD 1991, s. I-3905.
[84] Rozsudek SD EU C-46/93 a C-48/93 ve věci *Factortame III*, SbSD 1996, s. I-01029.
[85] PARPWORTH: *Constitutional and Administrative…*, s. 98.

Na rozhodnutí ve věci Factortame navázala další důležitá judikatura britských soudů, příkladem za všechny může posloužit rozsudek ve věci EOC z roku 1994.[86] Významné v tomto případě nesporně bylo, že Sněmovna lordů v rámci řízení v posledním stupni sama přímo rozhodla, že příslušný sporný domácí předpis odporoval evropskému právu, a proto zůstal neaplikován. Neučinila tedy předběžnou otázku k SD EU, což posiluje závěry, deklarované ve Factortame. Oba případy znamenaly velký posun v akceptaci zásady přednosti evropského práva britskými soudy a precedentně také přinesla možnost žádat soudní přezkum v případech, kdy se jednotlivci domnívali, že jim britské parlamentní akty upírají jejich práva, zaručená evropským právem, s kterým se nenacházely ve shodě.[87]

3.3.9 Vztah mezi evropským a britským právem - resumé

Členství VB v EU a dopad evropského práva na její právní řád mělo nesporně velké odezvy v mnoha oblastech. Britští zákonodárci museli při vyvíjení legislativní činnosti respektovat závazné evropské právo a v případě potřeby implementovat do svého právního řádu sekundární směrnice. Britská justice získala povinnost aplikovat přímo použitelné normy evropského práva a garantovat práva jednotlivcům, z nich vyplývající. Ve své rozhodovací činnosti se rovněž musela řídit judikaturou SD EU a často interpretačně pozměňovat význam parlamentních zákonů, pokud nebyly kompatibilní s normami evropskými, či je dokonce ponechat neaplikované a upřednostnit evropskou legislativu.

Nejrozporuplněji se vztah evropského a britského práva projevil po stránce ústavní, neboť především aplikační zásady přednosti a přímého účinku evropského práva nabouraly tradiční ústavní princip legislativní svrchovanosti britského Parlamentu. Tato ústavní problematika hrála ve vztahu evropského a britského práva a v rozhodovací praxi britských soudů významnou roli. Ze své podstaty se jedná o velmi složitou otázku, která je dodnes zájmem mnoha vědeckých a akademických diskuzí. Je sporné, zda došlo ke skutečnému omezení parlamentní suverenity, nebo to nenastalo vůbec, neboť britskému Parlamentu byly omezeny suverénní legislativní pravomoci, když tak sám v ECA učinil. Po právní stránce je možné spekulovat o tom, zda byla jeho suverenita vůbec v tomto směru omezena.

Klíčovou roli představuje rovněž britská justice. Ta v sérii důležitých rozhodnutí za čtyři desetiletí britského členství v EU ve své rozhodovací praxi více než jasně ukázala, že se VB dokázala adaptovat na složitý režim evropského práva a usiluje o plnění svých

[86] Rozsudek UKHL ve věci *Equal Opportunities Commission* [1994] UKHL 2.
[87] Srov. CRAIG: *EU Law*..., s. 368 – 369.

členských závazků i řádnou a správnou aplikaci evropského práva, i přes derogaci tradičních ústavních principů a v některých případech nerespektování parlamentních aktů. V tomto ohledu je oslabení parlamentních suverénních zákonodárných práv určitou cenou za členství v EU, kterou musela VB nezbytně zaplatit, aby se striktnímu režimu a aktivní roli SD EU dokázala podřídit a dostála svým závazkům, z členství vyplývajících. Není však možné hovořit o opuštění této tradiční ústavní doktríny, ale spíše o jejím novém chápání. Těžkopádný ústavní princip musel být přizpůsoben na podmínky členství a britská justice v tomto ohledu hrála významnou roli.

Členství v EU přispělo k posílení pozice a úlohy britské justice na úkor činnosti britského Parlamentu, neboť získala pravomoc na základě režimu aplikace evropského práva neaplikovat parlamentní akty a dokonce rozhodovat o jejich slučitelnosti s evropským právem. Zatímco ještě v rozhodnutí případu Macarthys z roku 1979 lord Denning vyjadřoval domněnku, že pokud by se britský parlament rozhodl záměrně vydat zákon v rozporu s evropským právem, bylo velmi pravděpodobné, že by se britské soudy z povinnosti řídily těmito parlamentními akty. Podobný názor by jistě nebylo možné v současné době tvrdit takto zcela jasně, s ohledem na vývoj přístupu britské justice k aplikaci evropského práva. Alespoň za trvání britského členství v EU by se varianta postupu britské justice proti řádné aplikaci evropského práva nedala předpokládat.

Nedá se říci, že po vynesení rozsudku Factortame je rozvíjený konstruktivní přístup interpretace britských zákonů, které se octly v nesouladu se závaznými normami evropského práva, zcela na ústupu nebo dokonce vymizel úplně. Oba přístupy jsou nadále v judikatuře britské justice aplikovány specificky dle charakteru konkrétního projednávaného případu s pozadím evropského práva. Nicméně sebeomezující přístup jistě více deklaruje uznání primátu evropského práva.

4 Závěr

Vztah evropského práva a vnitrostátního práva členských států může být nejvíce charakterizován prostřednictvím aplikačních zásad přednosti a přímého účinku, které ve své judikatuře formuloval a rozvíjel SD EU. Podle těchto zásad jsou přímo účinné normy evropského práva aplikovatelné národními soudy, požívají aplikační přednost v případě konfliktů s kolidujícími předpisy národního práva a navíc mohou i jednotlivcům přímo zakládat jejich práva, vynutitelná před národními soudy. Situace ohledně dopadu evropského práva na právní systém a soudní praxi VB nebyla jiná.

V době vstupu VB do ES již tyto aplikační principy byly deklarované a země se tedy musela určitým způsobem adaptovat na podmínky členství i řádnou aplikaci evropského práva britskými soudy, z nich vyplývající. Pro překonání dualistického principu přijal britský parlament inkorporační ECA, ve kterém závazným a přímo účinným normám byl v britském právním řádu přiznán právní účinek. Za čtyři desetiletí členství VB v EU se v soudní praxi britské justice postupně rozvinuly dva přístupy, jak řádně aplikovat evropské právo. Jednak se začal uplatňovat konstruktivní přístup, spočívající v účelném výkladu domácích zákonů v duchu závazné evropské legislativy tak, aby jí neodporovaly. Na druhou stranu se britští soudci uchylovali rovněž k aplikaci závazných a přímo účinných norem evropského práva, přičemž odporující domácí předpisy neaplikovaly.

Specifickou problematikou v případě britského členství v EU se stala otázka kompatibility tradičního ústavního principu legislativní svrchovanosti britského Parlamentu a supranacionality evropského práva. Zakládala možné konflikty ohledně plnění závazků z členství i řádné aplikace evropského práva britskými soudy a vedla k nevyhnutelným střetům, které se nepříznivě odrazily v legislativní činnosti britských zákonodárců i rozhodovací praxi britských soudů. Klíčovou roli sehrála právě britské justice, která ve spolupráci se SD EU v rámci prejudiciálního řízení ve většině případu dbala na řádnou aplikaci evropského práva i za cenu ponechání parlamentního aktu neaplikovaného. Výjimky z této teze se projevily především v prvních letech členství, kdy konflikt mezi parlamentní suverenitou a primátem evropského práva byl nejsilnější. Postupně se však VB musela stejně jako ostatní členské státy adaptovat na podmínky členství v EU a akceptovat supranacionální zásady přednosti a přímého účinku evropského práva. Parlament musel omezit svá suverénní legislativní práva. Průlomovým rozhodnutím pro ústavní úroveň britského členství v EU se stal případ Factortame, který jednoznačně deklaroval přednost evropského práva.

Z rozebraných klíčových modelových soudních řízení vyplývá spíše ochota britských soudců řádně aplikovat evropské právo, četnost využívání institutu prejudiciálního řízení je toho důkazem. Jejich soudní praxe kopírovala aplikační principy, které ve své judikatuře paralelně rozvíjel SD EU. Určité mezery země zaznamenala především v případech řádné transpozice a implementace evropských směrnic do národního právního řádu, nebo naopak při přijímání britské legislativy v rozporu s evropským právem. Tyto případy vyústily v řízení o nesplnění povinnosti vedené Komisí a většinou zakončené deklaratorním rozsudkem SD EU o porušení evropského práva. V takovém případě se britští zákonodárci museli podrobit těmto rozhodnutím a uvést svou legislativu v soulad s evropským právem. Řádný stav národní legislativy v souladu s normami evropského práva je především britským zájmem. Účinný kontrolní mechanismus v rámci řízení o porušení povinnosti a institutu odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou porušením evropského práva, který formuloval SD EU a který mohou uplatňovat jednotlivci, kterým práva prostřednictvím přímo či nepřímo účinných norem evropského práva byly upřeny, plní úlohu určité pojistky řádné a jednotné aplikace evropského práva.

Otázka omezené legislativní suverenity britského Parlamentu je dodnes otázkou a zájmem mnoha diskuzí a prací na toto téma. Není zcela jasné, zda VB do budoucna nebude zpochybňovat princip přednosti evropského práva ve svém právním řádu nebo dokonce nezváží možnost vystoupení z EU. Pragmatické řešení inkorporačního zákona, kterým britský Parlament „musel“ potvrdit suverenitu evropského práva a ponechal si tím zadní vrátka pro možnou změnu stanoviska, stejně jako revoluční vázanost budoucích parlamentů nevyvíjet legislativní činnost v rozporu s evropským právem, který podkopává tradiční britské ústavní principy, by jistě mohly sloužit jako oblasti dalšího výzkumu.

5 Shrnutí

V mé práci jsem se zaměřila na problematiku vztahu evropského práva a vnitrostátního práva členských států na příkladu Velké Británie. Tento vztah obou právních systémů je nejvíce utvářen prostřednictvím dvou aplikačních zásad, které formuloval ve své judikatuře Soudní dvůr EU v 60. letech 20. století. Těmito zásadami jsou přednost, která znamená aplikační upřednostnění normy evropského práva před odporující národní normou, a přímý účinek, který v sobě obsahuje jednak přímou aplikovatelnost evropské normy v řízení před národním soudem ale také práva jednotlivců, v normě obsažená.

Obě tyto zásady již byly formulované před vstupem Velké Británie do Evropských společenství (dnes EU), k čemuž došlo v roce 1973. Britské soudy se tedy musely naučit pracovat s oběma principy, aby zajistily plnění závazků z členství a řádnou a správnou aplikaci evropského práva v národních řízeních, na která se vztahovaly normy evropského práva. Britský parlament potvrdil právní účinnost evropského práva v britském právním řádu prostřednictvím Zákona o ES z roku 1972 a britským soudům vznikla vstupem do ES povinnost aplikovat evropské právo. Ne vždy stav britské legislativy byl kompatibilní s požadavky evropského práva, proto musela britská justice buďto interpretovat domácí parlamentní zákony v duchu příslušné evropské legislativy nebo dokonce ponechala tyto zákony neaplikované a upřednostnila přímo účinné normy evropské. Judikatura britských soudů kopírovala paralelně se rozvíjející soudní rozhodnutí Soudního dvora, včetně formulovaných zásad evropského práva jako byl například nepřímý účinek směrnic.

Specifickým konfliktem VB v otázce vztahu britského právního řádu a evropského práva byl tradiční ústavní princip legislativní svrchovanosti britského parlamentu, který především pro britské soudy znamenal oříšek, neboť podle tohoto principu měly povinnost aplikovat parlamentní zákony, nejvyšší primární předpisy v zemi, ale v některých případech tyto zákony odpovídaly normám evropského práva. V takových situacích musely jít nad rámec ústavních pravidel a dokonce ponechat odporující parlamentní předpisy neaplikované a přednostně uplatnit normy evropské. Proto v souvislosti s členstvím Velké Británie v EU hovoříme a omezení tradiční legislativní suverenity britského parlamentu, což bylo otevřeně britskou justicí deklarováno v průlomovém rozsudku Factortame.

Klíčová slova: evropské právo, vnitrostátní právo, parlamentní suverenita, Soudní dvůr EU, přednost, přímý účinek, nepřímý účinek, prejudiciální řízení, interpretace, judikatura, Factortame.

6 Summary

In my thesis I concentrated on the matter of relationship between EU law and national law of member states on the example of Great Britain. This relationship of both legal systems is mostly being formed through two application principles, which had been formulated by the Court of Justice of the European Union in the 1960s. These principles are supremacy, which means that judges give priority to EU norms before colliding domestic norms, and direct effect, based on both direct applicability of european norms in proceedings before national courts and also subjective rights for individuals, constituted by those norms.

Both application principles had been formulated by the Court of Justice when Great Britain entered the European Communities (nowadays European Union) in 1973. British courts had to learn to use both principles to guarantee fulfilling of membership obligations and proper and correct application of EU law in national proceedings, that were affected by EU norms. The British Parliament confirmed the legal effect of EU law in British legal system via the European Communities Act of 1972 and thus a new duty occured for the British judiciary to apply EU law in accordance with the membership of the European Communities. Not always the state of British legislature was compatible with the requirements of EU law, therefore the British judiciary had to either construe domestic parliamentary laws in a way of relevant EU legislature or even set aside these laws unapplied and give priority to direct effective EU norms. British courts‘ judicature patterned the developing principles in the judicature of the Court of Justice, including the doctrines of EU law, for example indirect effect of EU directives.

Specific conflict of Great Britain within the question of the relationship between British legal system and EU law represented traditional constitutional doctrine of legislative supremacy of British Parliament, which was complicated mainly for British courts, because they had to choose between following parliamentary acts or disapplying some of them being in conflict with legally binding EU law. Therefore the British membership in the European Union means restraint of this traditional constitutional principle, that was finally confirmed explicitly by British courts in Factortame case.

Key Words: EU law, national law, parliamentary sovereignty, Court of Justice, supremacy, direct effect, indirect effect, preliminary proceeding, construction, judicature, Factortame.

7 Bibliografie

Literatura a časopisy:

ALVARADO, Ruben. *Common-Law Conservatism: An Exercise in Paradigm-Shifting*. S.I.: Wordbridge Publishing, 2007. 124 s.

ANTHONY, Gordon. *UK Public Law and European Law: The Dynamics of Legal Integration*. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2002. 198 s.

ARNOLD, Reiner. Slovník pojmů evropského práva. Velká Británie, komunitární právo a Evropská úmluva o lidských právech. *Evropské právo*, 1999, roč. 3, č. 3, s. 12.

AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. Cambridge: Cambridge Univ Press, 2010. 592 s.

BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005. 517 s.

CRAIG, Paul, DE BÚRCA, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 1148 s.

CRAIG, Paul. Report on the United Kingdom. In SLAUGHTER, Anne-Marie (ed). *The European Court and National Courts - Doctrine and Jurisprudence: Legal Change in Its Social Context*. Oxford: Hart, 1998. 400 s.

CZUCZAI, Jeno, KELLERMANN, Alfred E., ZWAAN, Jaap W. *EU Enlargement: The Constitutional Impact at EU and National Level*. Hague: T.M.C. Asser Press, 2001. 601 s.

DASHWOOD, Alan, WARD, Angela. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies Vol 2, 1999*. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2000. 580 s.

DE WITTE, Bruno. Direct Effect, Supremacy, and the Nature of the Legal Order. In CRAIG, Paul, DE BÚRCA, Gráinne (ed). *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 824 s.

HAMUĽÁK, Ondrej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. Praha: Leges, 2010. 256 s.

HAMUĽÁK, Ondrej. Předběžná ochrana subjektivních komunitárních práv v řízení před národními soudy – podmínky a mantinely. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny 2007*. Olomouc: PF UP v Olomouci, 2008. 783 s.

HORSPOOL, Margot, HUMPHREYS, Matthew. *European Union Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 558 s.

KRÁL, Richard. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003. 101 s.

LENAERTS, Koen, VAN NUFFEL, Piet. *Constitutional Law of the European Union*. London: Sweet and Maxwell, 2005. 969 s.

LYČKA, Martin, KUNC, Bohumil, ŠLÉGLOVÁ, Klára, a kol. *Komentovaná rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie.* Praha: Linde, 2010. 446 s.

OLIVER, Dawn. *Constitutional Reform in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 424 s.

PARPWORTH, Neil. *Constitutional and Administrative Law*. New York: Oxford University Press, 2010. 630 s.

PEELE, Gillian. *Governing the UK: British Politics in the 21st Century*. Malden, Mass: Blackwell, 2004. 566 s.

SIMAN, Michael, SLAŠŤAN, Miroslav, IVANOVÁ-ŽILÁKOVÁ, Denisa. *Primárne právo Európskej únie*. Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum, 2006. 716 s.

STEHLÍK, Václav. *Řízení o předběžné otázce v komunitárním právu*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2006. 184 s.

STEINER, Josephine. *Enforcing Ec Law*. London: Blackstone, 1995. 194 s.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 328 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda, MATOCHOVÁ, Soňa. *Evropské a české právo, jejich vzájemný poměr v judikatuře Ústavního soudu ČR*. Praha: Linde, 2010. 448 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK Václav. *Evropské právo I – Ústavní základy EU.* Praha: Linde, 2007. 312 s.

TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2004. 869 s.

TURPIN, Colin, TOMKINS, Adam. *British Government and the Constitution: Text, Cases and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 847 s.

WORTLEY, Ben Atkinson. *The Law of the Common Market*. Manchester: Manchester University Press, 1974. 248 s.

Judikatura:

Rozsudek SD EU ze dne 9. března 1978 č. 106/77 ve věci *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, SbSD 1978, s. 629.

Rozsudek SD EU ze dne 4. října 1991 č. C-246/89 R ve věci *Komise v. Velká Británie*, SbSD 1989, s. 03125.

Rozsudek SD EU ze dne 19. června 1990 č. C-213/89 ve věci *R. v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame*, SbSD 1990, s. I-02433.

Rozsudek SD EU ze dne 25. července 1991 č. C-221/89 ve věci *R. v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame*, SbSD 1991, s. I-3905.

Rozsudek SD EU ze dne 17. prosince 1970 č. 11/70 ve věci *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, SbSD 1970, s. 1125.

Rozsudek SD EU ze dne 13. července 1972 č. 48/71 ve věci *Komise v. Itálie*, SbSD 1972, s. 529.

Rozsudek SD EU ze dne 1. února 1977 č. 51/76 ve věci *Verbond van Nederlandse Ondernemingen v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen*, SbSD 1977, s. 113.

Rozsudek SD EU ze dne 13. listopadu 1990 č. C-106/89 ve věci *Marleasing SA v. La Comercial Internacionale de Alimentacion SA*, SbSD 1990, s. I-04135.

Rozsudek SD EU ze dne 9. února 1982 č. 12/81 ve věci *Eileen Garland v British Rail Engineering Limited*, SbSD 1982, s. 00359.

Rozsudek SD EU ze dne 27. března 1980 č. 129/79 ve věci *Macarthys Ltd v. Wendy Smith*, SbSD 1980, s. 01275.

Rozsudek SD EU ze dne 10. dubna 1984 č. 14/83 ve věci *Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v Land Nordrhein-Westfalen*, SbSD 1984, s. 01891.

Rozsudek SD EU ze dne 5. dubna 1979 č. 148/78 ve věci *Pubblico Ministero v. Tullio Ratti*, SbSD 1979, s. 01629.

Rozsudek SD EU ze dne 26. února 1986 č. 152/84 ve věci *Marshall v. Southampton and South West Hampshire Area Health Authority (Teaching)*, SbSD 1986, s. 00723.

Rozsudek SD EU ze dne 30. dubna 1996 č. C-194/94 ve věci *CIA Security International SA v. Signalson SA and Securitel SPRL*, SbSD 1996, s. I-02201.

Rozsudek SD EU ze dne 5. února 1963 č. 26/62 ve věci *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, SbSD 1962, s. 1.

Rozsudek SD EU ze dne 7. února 1973 č. 39/72 ve věci *Komise v. Itálie*, SbSD 1973, s. 00101.

Rozsudek SD EU ze dne 4. prosince 1974 č. 41/74 ve věci *Yvonne van Duyn v Home Office*, SbSD 1974, s. 01337.

Rozsudek SD EU ze dne 8. dubna 1976 č. 43/75 ve věci *Gabrielle Defrenne v. Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, SbSD 1976, s. 00455.

Rozsudek SD EU ze dne 26. září 2000 č. C-443/98 ve věci *Unilever Italia SpA v. Central Food SpA*, SbSD 2000, s. I-07535.

Rozsudek SD EU ze dne 15. července 1964 č. 6/64 ve věci *Flaminio Costa v. E.N.E.L.,* SbSD 1964, s. 01141.

Rozsudek SD EU ze dne 6. července 1982 č. 61/81 ve věci *Komise v. Velká Británie*, SbSD 1982, s. 02601.

Rozsudek SD EU ze dne 6. října 1970 č. 9/70 ve věci *Franz Grad v. Finanzamt Traunstein*, SbSD 1970, s. 00825.

Rozsudek SD EU ze dne 5. března 1996 č. C-46/93 ve věci *Brasserie du Pecheur SA v Německo* a č. C-48/93 ve věci *R. v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd. and others*, SbSD 1996, s. I-01029.

Rozsudek SD EU ze dne 19. listopadu 1991 č. C-6/90 a C-9/90 ve věci *Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v. Itálie*, SbSD 1991, s. I-05357.

Rozsudek SD EU ze dne 14. července 1994 č. C-32/93 ve věci *Webb* v. *EMO Air Cargo Ltd,* SbSD 1994, s. I-3567.

Rozsudek EWCA ze dne 22. května 1974 ve věci *HP Bulmer Ltd & Anor v. J. Bollinger SA & Ors*, [1974] 2 All ER 1226, [1974] Ch 401, [1974] 3 WLR 202, [1974] EWCA Civ 14.

Rozsudek EWCA ze dne 17. dubna 1980 ve věci *Macarthys Ltd v. Wendy Smith (No. 2)*, [1980] EWCA Civ 7, [1981] QB 180.

Rozsudek UKHL ze dne 11. února 1987 ve věci *Duke v. GEC Reliance Ltd,* [1988] 1 FTLR 398, [1988] 1 CMLR 719, [1988] 2 WLR 359, [1988] ICR 339, [1988] 1 All ER 626, [1987] UKHL 10, [1988] AC 618, [1988] IRLR 118.

Rozsudek UKHL ze dne 22. dubna 1982 ve věci *Garland v. British Rail Engineering Ltd (No. 2),* [1982] [1983] 2 AC 751, [1982] ICR 420, [1982] 2 WLR 918, [1982] UKHL 2.

Rozsudek UKHL ze dne 16. března 1989 ve věci *Lister v. Forth Dry Dock and Engineering Co Ltd,* [1989] 1 All ER 1134, [1989] ICR 341, [1989] 2 WLR 634, [1989] IRLR 161, [1989] 2 CMLR 194, [1990] 1 AC 546, 1989 SC (HL) 96, [1988] UKHL 10, 1989 SLT 540.

Rozsudek UKHL ze dne 30. června 1988 ve věci *Pickstone v. Freemans Plc*, [1988] 3 CMLR 221, [1988] 3 WLR 265, [1989] AC 66, [1988] UKHL 2, [1988] ICR 697, [1988] 2 All ER 803, [1988] IRLR 357.

Rozsudek UKHL ze dne 3. března 1994 ve věci *R. v. Secretary of State for Employment ex parte Equal Opportunities Commission* [1995] 1 CMLR 391, [1994] ICR 317, [1994] UKHL 2, [1994] IRLR 176, [1995] 1 AC 1, [1994] 1 All ER 910, [1994] 2 WLR 409, 92 LGR 360.

Rozsudek UKHL ze dne 11. října 1990 ve věci *R. v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd (No. 2)* [1990] 3 CMLR 375, [1991] 1 All ER 70, (1991) 3 Admin LR 333, [1990] 3 WLR 818, [1991] AC 603, [1991] 1 Lloyd's Rep 10, [1990] UKHL 13, [1991] 1 AC 603.

Rozsudek UKHL ze dne 19. října 1995 ve věci *Webb v. EMO Air Cargo (UK) Ltd (No 2),* [1998] RTR 111, [1995] 1 WLR 1454, [1996] 2 CMLR 990, [1995] UKHL 13, [1995] IRLR 645, [1995] ICR 1021, [1995] 4 All ER 577.

Právní předpisy:

Směrnice Rady č. 75/117/EHS ze dne 10. února 1975 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se uplatňování zásady stejné odměny za práci pro muže a ženy. Úř. věst. L 45, 19. února 1975, s. 19 – 20.

Směrnice Rady č. 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky. Úř. věst. L 39, 14. února 1976, s. 40 – 42.

Zákon o diskriminaci na základě pohlaví 1975 (Sex Discrimination Act), 1975, c. 65.

Zákon o Evropských společenstvích 1972 (European Communities Act 1972), 1972 c. 68.

Zákon o obchodní plavbě 1988 (Merchant Shipping Act 1988), 1988, c. 12.

Zákon o rovném odměňování 1970 (Equal Pay Act 1970), 1970, c. 41.

Primární prameny:

Smlouva o Evropském hospodářském společenství (SEHS).

Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU). Úř. věst. C 83, 30. března 2010.

Smlouva o Evropské unii (SEU). Úř. věst. C 83, 30. března 2010.

Smlouva o Evropském společenství (SES). Úř. věst. C 325, 24. prosince 2002.